

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΖΟΥΛΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ, ΑΓΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΙΜΑΝΣΕΩΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ Ε.Κ.Π.Α.

(Α.Μ. 99501)

ΤΙΤΛΟΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ :

"Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ-ΗΘΙΚΗ (ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ) ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ"

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : Α.Μ.ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2001

*"Όποιοι δέχονται τούς Ιερείς για να εὐλογήσουν τὸ γάμο
καὶ τὴν ἔνωσή τους, εἶναι σὰν να δέχονται τὸν Χριστὸ
ἀνάμεσά τους."*

Ἰωάννης Χρυσόστομος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με ιδιαίτερη χαρά και διάθεση για έπεξεργασία, αναλάβαμε από τόν σεβαστό καθηγητή μας τό παρόν θέμα γιά τή θεολογική καί ήθική διάσταση του γάμου. Σ' αυτό συνετέλεσε τό ίδιο τό γεγονός ότι ο γάμος από μόνος του ως θέμα είναι ιδιαίτερα εδχάριστο, άφοϋ περικλείει τήν κατά Χριστόν ψυχοσωματική ένωση δύο ανθρώπων, πού αγαπώνται, αλλά καί τήν συνέχεια τής ζωής, διά τής τεκνογονίας· καθώς επίσης καί ή πρόκληση τοϋ νά διδαχθοϋμε κί έμεϊς οί ίδιοι μέσα από τήν έρευνα καί τήν συγγραφή, τά σχετικά μέ τό γάμο, ως νέοι άνθρωποι, δυνάμει τουλάχιστον μελλόνυμφοι.

Η έργασία έχει τή μορφή καί τή χροιά κειμένου, πού άπευθύνεται βασικά σέ μελλόνυμφο ζευγάρια (άλλά καί στους συγγενείς τους), γι' αυτό προσπαθει πολύ σύντομα καί, κατά τό δυνατόν, περιεκτικά νά αναπτύξει άπλά αλλά καί σέ βάθος, όλα σχεδόν τά επιμέρους θέματα καί τίς αναφύουσες πτυχές του φαινομένου "Γάμος" από θεολογική καί ήθικοθρησκευτική πάντοτε έποψη. Γιά τοϋτο καί τά κεφάλαια, πού τήν αποτελοϋν είναι πολλά (δεκατέσσερα τόν αριθμό), αλλά μικρά σέ έκταση.

Θα προσπαθήσουμε λοιπόν, άφοϋ εδχαριστήσουμε τόν αγαπητό μας καθηγητή, κύριο Α. Μ. Σταυρόπουλο, γιά τήν εδκαιρία, πού μās έδωσε νά άσχοληθοϋμε μέ τό ώραϊο καί "ζωντανό" αυτό θέμα, έκμειταλλεϋόμενοι, έπεξεργαζόμενοι καί μέ σύγχρονο βλέμμα όρόνιες τό άπαύγασμα τής σοφίας έκλεκτῶν συγγραφέων καί έπιστημόνων, αλλά καί τῶν άπ' αυτούς μελετηθέντων άγίων άνδρῶν καί Πατέρων τόν φωτισμό καί τη διαχρονική πείρα, νά περιγράψουμε, νά περιεργαστοϋμε, νά κρίνουμε καί νά "συμβουλέψουμε" τά τοϋ "Γάμου", όσο τό δυνατόν καλύτερα μās επιτρέψουν οί φτωχές μας δυνάμεις καί ή μικρή μας πείρα.

Τό τόλμημα τό αναλαμβάνουμε επικαλούμενοι τή βοήθεια τοϋ Άγίου Πνεύματος καί στηριζόμενοι σ' αυτήν, διότι καί έν τελευταία αναλύσει, Έκεϊνο μέ τή Χάρη του είναι, πού ζωογονεί τή μικρή εκκλησία - τόν Γάμο - καί τήν έμβολιάζει μέσα στην Έκκλησία τοϋ Χριστοϋ, άπ' όπου άρδεύει τίς χάριτες γιά τήν εδστάθειά του (ο γάμος), καί τήν

εδυσίαση της οικογενείας, σύμφωνα πάντοτε μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γιατί αὐτό ἀκριβῶς καλοῦνται νά πεύχουν οἱ σύζυγοι, κί ἐδώ ἔγκεται ἡ δυσκολία: Ὅποιαδήποτε πράξη, σκέψη, λόγο καί κίνησή τους, νά εἶναι ὄχι μόνο δύναμει, ἀλλά καί στήν πράξη, καί ἐνεργεία εἰκόνα τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Διότι πρίν χωρίσει τόν ἄνθρωπο σέ ἄνδρα καί γυναῖκα, καί εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν ἔπλασε αὐτόν ὁ Θεός, ὅταν τό ζευγάρι ἦταν ἀκόμα ἐνωμένο στό σῶμα καί τό πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ. Γι' αὐτό κί ὁ ἱερός Χρυσόστομος φθάνει στό σημεῖο νά ὑποστηρίζει ὅτι ἀκόμα κί *"ὅταν συνίωσιν"* (συνευρίσκονται ἐρωτικά οἱ σύζυγοι) *οὐκ εἰκόνα ἄψυχον, οὐδέ εἰκόνα τινός τῶν ἐπί τῆς γῆς, ἀλλ' αὐτοῦ ποιοῦντες τοῦ Θεοῦ,"* ἐξεικονίζουν δηλ. στή σχέση τους τόν ἴδιο τό Θεό¹.

Ἄς περιδιαβοῦμε λοιπόν γιά λίγο, ἔσω μέσα ἀπό τοῦτες τίς ψυχρές σελίδες χαρτιοῦ, τό *"Μέγα Μυστήριον"*, τό *"Μυστήριον τῆς Ἀγάπης"*, τή *"Μικρά Ἐκκλησία"*, τόν Γάμο. Τόν γάμο μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τίς θετικές ἐπιπτώσεις πού ἔχει αὐτός, ἂν βιώνεται σωστά, καί στίς μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπων σχέσεις.

Ἐν Καλλιθέα
30 Μαρτίου 2001
(Τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου)

Στ. Σ. Ζ.

---

¹ Ἀ.Μ. Σταυρόπουλου, *"Ποιμαντική Γάμου καί Οἰκογενείας, πρό τῶν πολῶν του 21ου αἰῶνα"*, σελ. 26.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	3
Περιεχόμενα.....	5
Είσαγωγή.....	6
1) Ο Γάμος ως θεοούσιτος θεσμός.....	9
2) Άνδρας και Γυναίκα.....	12
3) Η Μνηστεία.....	15
4) Ο Γάμος ως Μυστήριο.....	19
5) Οι Σκοποί του Γάμου.....	23
6) Η ένότητα εν αγάπη.....	28
7) Κατ' οίκον - Μικρά Έκκλησία.....	31
8) Σεξουαλικότητα, Έρωτας, Αγάπη.....	34
9) Πορεία προς τα έσχατα.....	38
10) Γάμος και Αγαμία.....	41
11) Τεκνογονία.....	45
12) Θεολογικές - Ηθικές δυσκολίες σε ζητήματα Γάμου.....	48
Α) Τα κωλύματα του γάμου.....	48
Β) Οι Μικτοί γάμοι.....	49
Γ) Ο Πολιτικός γάμος.....	50
Δ) Τό Διαζύγιο.....	51
13) Διάγραμμα μεγάλης διαλέξεως με υποτιθέμενο θέμα: "Οί σκοποί του Γάμου".....	53
14) Συμβουλές -συμπεράσματα προς τους μελλονόμενους.....	54
Αντί Έπιλόγου.....	57
Παράρτημα (Τά άναγνώσματα της άκολουθίας του Γάμου).....	59
Συντομογραφίες.....	63
Βιβλιογραφία.....	65
Όδηγός εικόνων - φωτογραφιών.....	68

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σχέση ανάμεσα στα δύο φύλα είναι τό πεδίο, πιστεύω, όπου κρίνεται σήμερα ή ζωή τών περισσοτέρων ανθρώπων. Είτε βρίσκουν σ' αυτή τή σχέση τό δρόμο πρὸς τόν εαυτό τους, πρὸς τόν πλησίον καί πρὸς τόν Θεό, είτε περιπλέκονται σ' αὐτήν καί χάνονται. Τό ἴδιο ἰσχύει γιά τούς παντρεμένους, ἀλλά καί γιά τούς ἀνύπαντρους. Σέ ὄλους μπορεί νά πει κάτι σημαντικό σχετικά μέ τη θεολογική καί ἠθική διάσταση τών διαφυλικῶν σχέσεων αὐτή ή ἐργασία: Σ' αὐτούς πού προβληματίζονται ἀνάμεσα στό γάμο καί τήν ἀγαμία, σ' αὐτούς πού πῆραν τήν ἀπόφαση τοῦ γάμου, στίς κοπέλες, πού ὀνειρεύονται τήν ἀποκατάστασή τους, σ' αὐτούς πού εἶδαν τά ὄνειρά τους νά χάνονται, γιατί ἀπέτυχαν στό γάμο τους, σ' ἐκείνους πού ὁ Θεός κάλεσε κοντά Του τό σύντροφό τους, σ' ἐκείνους πού ἐτοιμάζονται νά χτίσουν τό νέο σπιτικό τους, στούς ἀρραβωνιασμένους, σ' ὅσους ἐπιθυμοῦν νά δημιουργήσουν μία κατ' οἶκον μικρά Ἐκκλησία, σ' ὅσους σκοπεοῦν νά κάνουν ή ἔκαναν πολιτικό γάμο, σ' αὐτούς βέβαια πού θέλουν νά τελέσουν χριστιανικό - θρησκευτικό γάμο, σ' ἐκείνους πού εἶναι στά πρόθυρα διαζυγίου ή πού πῆραν διαζύγιο, σ' αὐτούς πού σκέπτονται τήν ἔκτρωση, στούς γονεῖς τών μελλονύμφων, πού ἐπιθυμοῦν τήν εὐτυχία τών παιδιῶν τους. Νομίζουμε πώς σέ ὄλους αὐτούς, κάτι ἔχει νά πει, γιατί ὄλοι μας, σ' ὅποια κατηγορία ἀπ' τίς παραπάνω ἀνήκουμε ή δέν ἀνήκουμε, στόν ἀβέβαιο κύκλο τῆς ζωῆς, βρισκόμαστε συνεχῶς ἐν πορεία καί δέν γνωρίζουμε σέ ποιά κατάσταση μπορεί νά βρεθοῦμε αὔριο. Καί ὁ ἴδιος ὁ γάμος εἶναι ἐν πορεία. Ὅχι μέ τήν ἔννοια μόνο τῆς ἐξέλιξής του σ' ἕναν καλύτερο γάμο, ἀλλά μέ τήν ἔννοια κυρίως ὅτι ὁ ἴδιος ὁ γάμος δέν εἶναι οὔτε σκοπός οὔτε τέρμα. Εἶναι πάνω ἀπ' ὄλα ἕνα εἶδος τῆς Ἀγάπης Ἐκείνου, πού ἦταν *ἐν ἀρχῇ*, πού προσδοκοῦμε σήμερα καί πού θά εἶναι στούς αἰῶνες τῶν αἰῶνων.

Διανύουμε μία ἐποχή γενικῆς σύγχυσης, ὕλισμοῦ, ἀτομισμού, ἀδιαφορίας καί ἀγνοίας, καί γι' αὐτό ὄλοι μας ἔχουμε τήν ἀνάγκη κάποιων συμβουλῶν, πού συλλέχθηκαν ἀπό ἀνθρώπους με πείρα τῆς ζωῆς καί γνώση βαθιά. Ὁ γάμος δέν εἶναι μόνο κοινωνικό γεγονός. Εἶναι ὁ σπουδαιότερος ἴσως σταθμός στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου καί ή ἐπιτυχία ή ή

ἀποτυχία του ἐξαρτᾶται κατὰ βάση ἀπό τὴν ἐξ' ἀρχῆς τοποθέτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντί του. Ἀπό τὸ πῶς θὰ ἐννοήσουν τὸν γάμο, πῶς θὰ προετοιμαστοῦν γι' αὐτόν, ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ εὐτυχία τῶν μελλονόμενων. Τὸ βασικὸ καὶ βαθύτερο πρόβλημα ὅμως, δὲν εἶναι πῶς θὰ γίνουν κάποιοι γάμοι πιο εὐτυχισμένοι, οὔτε πῶς θὰ προλάβουμε τὴ σεξουαλικὴ ἀσυνδοσία τῆς ἐποχῆς μας. Τὸ θέμα εἶναι νὰ διακρίνουμε τὸ μήνυμα, ποῦ μᾶς στέλνει ὁ Θεός μέσα ἀπὸ τὸ γάμο. Ἄν καταφέρουμε νὰ βιώσουμε τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης Του (γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μήνυμα), τότε καὶ τὴ σχέση μας μετ' αὐτὸν καὶ μετ' ὅσους πλησίον, ἀλλὰ καὶ μετ' ἑαυτὸν μας, θὰ τὴν δοῦμε ἀπὸ ἄλλο πρίσμα.

Τί εἶναι λοιπὸν ὁ γάμος; Ποιὸς ὁ σκοπὸς του; Ποιές οἱ προϋποθέσεις του; Ποιὰ ἡ προετοιμασία μας; Ποιὰ τὰ προβλήματα του καὶ πῶς νὰ χτίσουμε τὴν καινούργια οἰκογένεια πιο ἀσφαλῆ, πιο ἀγία, πιο ἀνθρώπινη, ἄρα ὡς *μικρὰ Ἐκκλησία*; Ἄς προσπαθήσουμε νὰ προσεγγίσουμε τὰ ὡς ἄνω θέματα, ὅσο τὸ δυνατόν σύντομα καὶ περιεκτικὰ.

1) Ὁ Γάμος ὡς Θεοούσιαιος Θεομός

Κοινός τόπος εἶναι τὸ γεγονός ὅτι σὴν λαογραφικὴ μας παράδοση -καὶ γενικότερα ἴσως σὴν Ὀρθοδοξία- ὁ γάμος ἀπαντᾶται μὲ διάφορα ὀνόματα. Ἔτσι, λέγεται μυστήριον τοῦ γάμου καὶ μέγα μυστήριον, τελετὴ γάμων, τέλεια ἱεροτελεστία, σύζευξη, στέμνη ἢ στεφάνωση καὶ στεφάνωμα¹. Τὸ τελευταῖον αὐτὸ ὄνομα, τὸ πῆρε ὁ γάμος ἀπὸ τὰ στεφάνια, τὰ ὁποῖα ὁ ἱερουργὸς τοῦ γάμου, ἱερέας ἢ ἐπίσκοπος, βάζει στα κεφάλια τῶν νεονύμφων γιὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ πρὸς τὰ ἔξω, στοὺς παρευρισκομένους καὶ στοὺς ἴδιους τοὺς νυμφευομένους, ἡ τέλεση τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, πού σὴν πραγματικότητι πραγματοποιεῖται, ὅπως κί ὅλα τὰ μυστήρια, μὲ τὴν ἀόρατη ἐπέμβαση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος².

Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου συζητήθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Θεὸ μέσα στον Παράδεισον, ὅπου ἐγκατέστησε ἀρχικὰ τὸ πρῶτον ζευγάρι, τὸν Ἀδάμ καὶ τὴν Εὔα, συνοδεύοντας καὶ τὴν ἔνωση καὶ τὴν ἐγκατάστασίν τους μὲ τὰ ἑξῆς λόγια: *Ἐκεί ὁ ἀπειροτέλειος Θεὸς δημιούργησε τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον προίκισε μὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ δικά Του χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ὥστε νὰ συγκροτεῖ μὲ αὐτὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Κί ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τμήματα, τὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναῖκα. Κί ὁ Θεὸς εὐλόγησε αὐτοὺς τοὺς δύο - ἕναν καὶ εἶπε: "νὰ γίνετε ὡς πολλοὶ ὥστε νὰ γεμίσετε τὴ γῆ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη· καὶ ὄχι μόνον νὰ τὴ γεμίσετε, ἀλλὰ νὰ τὴν κατακτήσετε μὲ τίς δυνάμεις, πού σᾶς ἔχω ἐφοδιάσει"* (Γεν. α', 27-28). Καὶ συνεχίζει παρακάτω ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως: *Τὴν πλευράν, πού πῆρε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν Ἀδάμ τὴν ἐπεξεργάσθηκε καὶ τῆς ἔδωσε μορφὴν καὶ κατασκεύασε μ' αὐτὴν τὴ γυναῖκα, τὴν ὁποῖαν ὕστερα τὴν πῆγε σὶ τὸν Ἀδάμ. Κί ὅταν ὁ Ἀδάμ ξύπνησε καὶ εἶδε μπροστά του τὴ γυναῖκα, εἶπε: αὐτὸ λοιπὸν πού τώρα βλέπω δέν εἶναι κάτι ἄλλο, ἄσχετο μὲ μένα, ἀλλ' ἐγὼ ὁ ἴδιος, κόκκαλον ἀπὸ τὰ κόκκαλά μου καὶ σάρκα ἀπὸ τὴ σάρκα μου. Γι' αὐτὸ κί αὐτὴ θὰ ὀνομαστῇ γυναῖκα, ἐπειδὴ εἶναι παρμένη ἀπὸ τὸν ἄνδρα, τῆς. Καὶ ἐπειδὴ τέτοια εἶναι ἡ σχέση τοῦ ἄνδρα μὲ τὴ γυναῖκα, γι' αὐτὸ κί ὁ ἄνδρας θὰ ἐγκαταλείπει σὶ τὸ ἑξῆς καὶ*

¹ Βλ. Χαράλαμπος Χατζοπούλου (πρωτοπρ.), Τὸ Ἱερό Μυστήριον τοῦ Γάμου, Ἀθήνα 1990, σελ. 51 καὶ Γεωργίου Μαυρομάτη, Τὸ Μυστήριον τῆς Ἀγάπης (ὁ Γάμος), ἔκδ. Τέτατος, σελ. 9.

² Βλ. Χαράλαμπος Χατζοπούλου (πρωτοπρ.), ἔνθ. ἀνωτ. καὶ Γεωργίου Μαυρομάτη, ἔνθ. ἀνωτ, σελ. 10.

πατέρα και μητέρα και θά συνδέεται σιενότατα μέ τή γυναίκα του, και θά γίνονται πλέον οί ώς τότε δύο μία σάρκα" (Γεν. β', 22-24). Τήν ίδια ἀλλωστε εὐλογία ἔδωσε ὁ Θεός και στόν Νῶε και τά παιδιά του μετά τόν κατακλυσμό, μολονότι τό ἀνθρώπινο γένος εἶχε χάσει τήν ἀρχική του ἀθωότητα και καθαρότητα, αὐτή δηλαδή πού εἶχαν οί πρωτόπλαστοι μέσα στόν Παράδεισο, ἀπό τή διαφθορά τῆς ἁμαρτίας. Στόν Νόμο τοῦ Μωσοῦ, ἐπίσης, συναντιᾶμε αὐστηρότατες διατάξεις, πού ἀποσκοποῦν στήν προστασία τοῦ θεοσούστατου θεσμοῦ τοῦ γάμου. Αναφέρεται στό Νόμο: "Ἀνθρωπος πού θα κοιμηθεῖ μέ παντρεμένη γυναίκα ἢ μέ τή γυναίκα τοῦ πλησίον του θά πρέπει νά τιμωρεῖται μέ τήν ποινή τοῦ θανάτου, και αὐτός και ἡ μοιχαλίδα γυναίκα" (Λευιτ. κ', 10).

Ἀπό τά τελευταῖα γίνεται ἀνιληπτό ὅτι μετά τήν πτώση τῶν πρωτοπλάστων ὑφίσταται κρίση και ὁ θεσμός τοῦ γάμου. Βέβαια, οί ἄνθρωποι αὐξάνονται και πληθύνονται, ὅμως δέν ἐξασφαλίζεται ἡ μονογαμία, οὔτε ὁ γάμος θεωρεῖται ἀδιάλυτος. Ἔτσι, ὁ γάμος χρειάζεται ἀνόρθωση³.

Στήν Καινή Διαθήκη μέ τόν ἐρχομό τοῦ Κυρίου και τό ἔργο Του για τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπινου γένους, πραγματοποιεῖται και ἡ ἀνόρθωση τοῦ Γάμου. Ὁ Κύριος εὐλογεῖ τόν Γάμο, παρέχει τή Χάρη Του για τήν ἐνίσχυση τῶν νομφευομένων και ἔτσι ἀνεβάζει τόν Γάμο στό ἐπίπεδο τοῦ Μυστηρίου. Μέ τήν προσωπική του παρουσία στό γάμο τῆς Κανά τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐπραγματοποίησε και τό πρῶτο θαῦμα κατά τήν ἐπίγεια ζωή Του μεταβάλλοντας τό νερό σέ κρασί (Ἰωάν. β', 1-11), εὐλογεῖ τόν Γάμο και δείχνει τή σημασία, πού ἀποδίδει στό θεσμό, μέ τή συμπαράσταση και συμμετοχή του στή χαρά τοῦ Γάμου⁴.

Ὁ Κύριος θέλει νά ἐπαναφέρει τόν Γάμο στήν πρώτη του περιωπή και νά τοῦ δώσει τήν ἀξία, πού ἀπ' ἀρχῆς εἶχε. Γι' αὐτό τώρα στόν Γάμο τῆς Κανά προτυπώνει ἔμπρακτα και πρακτικά μέ τήν παρουσία Του, ὅσα κατόπιν δίδαξε περί τῆς ἀξίας τοῦ ἀδιαλύτου τοῦ Γάμου. Παρέστη στόν Γάμο τῆς Κανά ὁρατῶς ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός, και ἔκτοτε παρίσταται ἀοράτως στόν κάθε Γάμο, για νά εὐλογεῖ και νά στεφανώνει τούς Χριστιανούς, πού συνάπτουν ἀγνό ἐν Χριστῷ γάμο⁵. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας βλέπουν

³ Βλ. Γεωργίου Μαυρομάτη, ἐνθ. ἀνωτ, σελ. 10.

⁴ Βλ. Χαλαλάμπους Χατζοπούλου (πρωτοπρ.), ἐνθ. ἀνωτ, σελ. 53.

⁵ Βλ. Νέα Θεμέλια (Γάμος και Συζυγία), ἐκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων "ΖΩΗ", σελ. 65.

στην ενέργεια αυτή του Κυρίου τον πρώτο καθαγιασμό του Γάμου στην Καινή Διαθήκη⁶. Εάν ο Κύριός μας και Σωτήρας του κόσμου θεωρούσε τον Γάμο ως προίον αμαρτίας δεν θα πήγαινε ασφαλώς σε μία τέτοια εκδήλωση, ούτε όταν τον ρώτησαν οι Φαρισαίοι *"άν επιτρέπεται στον άνθρωπο να χωρίζει τη γυναίκα του για κάθε άφορμή και ατία"* θα επιβεβαίωνε τόσο κατηγορηματικά τη θεία προέλευσή του, λέγοντάς τους: *"Όσοι έρχονται σε κοινωνία γάμου δεν είναι πλέον δύο διαφορετικές ύπαρξεις, όπως ήταν πρωτότερα, αλλά ένα σώμα. Εκείνο, συνεπώς, που ο Θεός ένωσε σε ένα σώμα, κανένας άνθρωπος δεν έχει τό δικαίωμα να τό χωρίζει"* (Ματθ. 19, 6). Από όλα αυτά λοιπόν, που αναφέρθηκαν, γίνεται φανερό ότι ο γάμος έχει συσταθεί και εδλογηθεί από τον ίδιο τον Θεό· είναι θεοούσιατος θεσμός.

---

⁶ Βλ. Ίγνατίου, Έπιστ. προς Πολύκαρπον, V2, ΒΕΠΕΣ 2, 283 και Γρηγορίου Ναζιανζηνού, Έπιστ. 193, Προκοπ. ΡG 37, 316 και Αδγοραστίνου DE NUPT. ET CONCUP. 1 10, PL 44, 419.

2) Άνδρας και Γυναίκα

Ο άνθρωπος ως ὄν διακρίνεται σέ δύο βιολογικά διαφορετικά φύλα: Τόν ἄνδρα καί τή γυναίκα. Τό φύλο τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἱερό καί ἡ ἱερότητα ὀφείλεται, κατά πρῶτο λόγο, στό γεγονός ὅτι εἶναι σχέδιο τοῦ Δημιουργοῦ. *"Ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς ὁ Θεός"* (Γεν. α', 27). Τή διάκριση αὐτή ἀναφέρει καί ὁ Κύριός μας ὅτι προέρχεται ἀπό τόν Θεό, ὅταν λέγει: *"Δέ διαβάσατε ὅτι ἀπό τήν ἀρχή ὁ Δημιουργός τοὺς δημιουργήσῃ ἀνδρα καί γυναῖκα:"* (Ματθ. 19, 4).

Τό κοινό ἐπίσης αἶσθημα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον ἀφορᾷ τό λόγο γιά τόν ὁποῖο ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο ἄρσεν καί θῆλυ, εἶναι γενικότερα, γιά νά κάνει αἰσθητή καί κατανοητή στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου τήν πνευματική του κλήση. Δηλαδή νά νιώσουν ὅτι ὁ Θεός δέν τοὺς ἐπλασε γιά νά τοὺς κάνει δούλους καί ὑπηρέτες Του, ἀλλά γιά νά τοὺς ἀγαπᾷ καί νά Τόν ἀγαποῦν¹. Ὅπως δηλ. ὁ σύζυγος ἀγαπᾷ τή σύζυγό του, ἔτσι ἤθελε νά δείξει καί ὁ Θεός ὅτι ἀγαπᾷ τόν Λαό Του, δηλ. τό ἀνθρώπινο γένος. Καί ὅπως ὁ ἄνδρας προσκολλᾶται πρὸς τή γυναίκα αὐτοῦ καί ἀποτελοῦν μαζί σάρκα μίαν, ἕνα νέο θά λέγαμε μοναδικό ὄν, ἔτσι καί ὁ Θεός θέλει νά προσκολληθεῖ στήν ἀνθρωπότητα, τήν ὁποία ἔρχεται νά σώσει ἀπό τήν ἁμαρτία καί τό θάνατο, καί μέ τήν ὁποία ἤδη ἄρχισε νά ἐνώνεται σέ ἕνα σῶμα, μία σάρκα, στό ἴδιο το σῶμα τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τήν Ἐκκλησία². Ἔτσι, οἱ ἄνθρωποι, μετά τό μυστήριο τῆς ἐνσάρκωσης τοῦ Χριστοῦ, μποροῦν νά ἀναφωνοῦν ὅτι καί ἡ Εὐα μετά τήν συνάντησή της καί τήν ἔνωσή της μέ τόν Ἰδὸν: *"Εἶμασθε μέλη τοῦ Σώματος Του, κομμάτι ἀπό τή σάρκα Του καί ἀπό τὰ ὀστά Του"* (Ἐφ. ε', 30).

Ἡ ὕπαρξη λοιπόν τῶν δύο φύλων, τοῦ ἄνδρα καί τῆς γυναίκας, καί ὁ πόθος καί ἡ ἀγάπη πού βιώνουν μεταξύ τους, βοηθοῦσαν καί τόν ἄνθρωπο πού ζοῦσε πρὶν τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο, νά προαισθάνεται κάτι ἀπό τήν ἀπέραντη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά τήν

¹ Βλ. Γεωργίου Μαυρομάτη, Τό Μυστήριο τῆς Ἀγάπης (ὁ Γάμος), ἐκδ. Τέρτιος, σελ. 13 καί Δανιήλ Χίου, Τό Μυστήριο τοῦ Ἀνδρός καί τῆς Γυναίκης ἀπό τό βιβλίον "Ἔρως καί Γάμος", σειρά Σύνορο, ἐκδ. Ἀθηνά, σελ. 62.

² Βλ. Γ. Μαυρομάτη, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 14 καί Μιχ. Καρδαμάκη (Πρωτοπρ.), Ἀγάπη καί γάμος, ἐκδ. Ἀκρίτας, σελ. 31-32.

κτίση Του και κυρίως για τον άνθρωπο, την αγάπη που φανερώθηκε με τη σάρκωση του Υιού και Λόγου του Θεού, του Κυρίου ημών Ιησοῦ Χριστοῦ³.

Οι Πατέρες της Ἐκκλησίας δίνουν βαρύτητα στο λόγο του ἁπ. Παύλου ὅτι ὁ Ἀδάμ ἦταν ὁ *ἄνθρωπος τοῦ μέλλοντος ἀνθρώπου*, τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. ε', 14). Ὅσα δηλαδή συνέβαιναν στόν Ἀδάμ ἦταν προεικονίσεις, προτυπώσεις καί προφητικές προαγγελίες γιά ἐκεῖνα πού ἦταν νά συμβοῦν στόν *κοινό ἄνθρωπο* πού γεννήθηκε ἀπό τήν Παρθένο Μαρία μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γι' αὐτό καί ἡ δημιουργία τῆς Εὔας, τῆς γυναίκας, καί ἡ αγάπη τοῦ ἀνδρα γι' αὐτήν, ἦταν μία προφητική καί συμβολική προτύπωση τῆς δημιουργίας τῆς *καινῆς ἀνθρωπότητας*, δηλαδή τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς αγάπης τοῦ Χριστοῦ γι' αὐτήν⁴. Γι' αὐτό καί κατ' ἐπέκταση λέμε στή θεολογία μας, ὅτι ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ νέα Εὔα πού δέν παρήκουσε τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καί γι' αὐτό, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ἀνθρωπότητας εἶναι καί προτύπωση ἢ μάλλον ἐνοσάρκωση τῆς Ἐκκλησίας, μέ τήν ἐννοια πού δώσαμε παραπάνω, ἀλλά καί γιατί ἔδωσε στό Χριστό σάρκα ἀπό τή σάρκα τῆς, δηλαδή σῶμα καί φύση ἀνθρώπινη. Ἐνῶ δηλαδή ὁ Χριστός εἶναι ὁ νέος Ἀδάμ πού ἀνακεφαλαίωσε στόν ἑαυτό Του ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα (πρίν νά βγάλει ὁ Θεός ἀπ' τήν πλευρά τοῦ Ἀδάμ τήν Εὔα), ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ νέα Εὔα πού ὑπάκουσε στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔγινε ἡ ἐνοσάρκωση τῆς Ἐκκλησίας ὡς σῶμα Χριστοῦ, καί γι' αὐτό ἡ αγάπη τοῦ ἀνδρα πρὸς τή γυναῖκα συμβολίζει μυστικά τήν αγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς τήν Ἐκκλησία Του (Ἐφ. ε', 32).

Ἡ ὑπαρξη τῶν δύο φύλων καί οἱ μειαξύ τους σχέσεις παρουσιάζονται στήν Ἁγία Γραφή σάν τή ζωντανή καί χειροπιαστή εἰκόνα τῆς στενῆς καί προσωπικῆς σχέσης πού θέλει νά ἔχει ὁ ζωντανός Θεός μέ τόν ἄνθρωπο. Ὁ ἀνθρώπινος ἔρωτας καί ἡ φυσική του κατάληξη, ὁ Γάμος, παρουσιάζονται σάν τό μέσο πού ἐπινόησε ἡ θεία Σοφία γιά νά κάνει τόν ἄνθρωπο νά αισθανθεῖ τήν αγάπη τοῦ Θεοῦ γι' αὐτόν, καί νά ἐμπνεύσει στήν ψυχή του τόν πόθο τῆς ἀνταποδώσεως αὐτῆς τῆς αγάπης, τόν πόθο μιᾶς ὀλόψυχης καί ὀλόσωμης ἔνωσης μαζί Του. Ἔτσι λοιπόν, ὁ ἀνδρας πού ἀγαπά μία γυναῖκα καί ἐπιθυμεῖ νά τή σφίξει στήν ἀγκαλιά του, μπορεῖ κάπως νά καιαλάβει τήν ἀπειρη αγάπη τοῦ Θεοῦ καί τόν πόθο Του νά ἀγκαλιάσει τό πλάσμα Του. Καί ἡ γυναῖκα πού βλέπει τό ἐνδιαφέρον, τίς

³ Βλ. Δ. Χίου, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 64 κ.ε., Γ. Μαυρομάτη, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 14, Μιχ. Καρδαμάκη, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 32.

⁴ Βλ. Δ. Χίου, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 66 καί Γ. Μαυρομάτη, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 14.

φροντίδες και τή στοργή του άνδρα της, μπορεί κάπως να καταλάβει τή στοργική πρόνοια και τό αγαπητικό ενδιαφέρον του Θεού για τον άνθρωπο. Η γυναίκα ακόμη περισσότερο, επειδή δεν μπορεί να ικανοποιήσει τό μητρικό της ένστικτο και να αξιοποιήσει τό μητρικό της χάρισμα, χωρίς τή βοήθεια του άνδρα, καταλαβαίνει καλύτερα τήν ανάγκη, πού έχει ο άνθρωπος από τή βοήθεια του Θεού και τον πλοῦτο των χαρισμάτων, πού παρέχει ή ένωση του μ' Αὐτόν (Ιωάννης ο Δαμασκηνός). Έτσι εξηγείται μάλλον και ή μεγαλύτερη εὐλάβεια και ο θρησκευτικός ζήλος, πού δείχνει ανέκαθεν τό γυναικείο φύλο (Μ. Βασίλειος)⁵.

Άρα λοιπόν, ή διαίρεση των φύλων και ή αγάπη πού αναπτύσσεται μεταξύ τους, παρουσιάζεται σαν ένα σημείο και ένα μέσον. Τό σημείο, τό σημάδι τής αγάπης του Θεού για τον άνθρωπο και τό μέσο τής αφύπνισης και τής καλλιέργειας μέσα στην ψυχή του ανθρώπου, του πόθου και τής επιθυμίας να ανταποκριθεί σ' αυτή τήν αγάπη⁶.

Πάντως δεν πρέπει να λησμονούμε ότι ή διαφορά του φύλου στον άνθρωπο είναι προσωρινή. Ο ίδιος ο Ίησους απέκάλυψε ότι, μετά τήν κοινή Ανάσταση κατά τή Δευτέρα Παρουσία Του, θά καταργηθεί ή διάκριση των φύλων (Ματθ. κβ, 30). Τά αναστημένα ανθρώπινα σώματα δεν θά έχουν διαφορά φύλου, σαν τον πρώτο Αδάμ πριν τή δημιουργία τής Εῤας. Γι' αυτό και οί τύποι και οί διαφορές των φύλων, δεν πρέπει να θεωρηθούν σαν απόλυτες αντιθέσεις. Κάθε άνδρας και κάθε γυναίκα κατέχει καταβολές και από τό αντίθετο φύλο. Μόνο στο ζευγάρι δημιουργούνται οί πόλοι, πού θά αποτελέσουν μαζί μιάν ολότητα⁷. Έτσι, ή διάκριση των φύλων γίνεται θείο χάρισμα, μέσο για τήν εκπλήρωση του επίγειου προσορισμού του ανθρώπου. Γίνεται ο δρόμος πού θά τον οδηγήσει στο τέρας. Η κλήση για αλληλοβοήθεια και αλληλοσυμπλήρωση. Ο δεσμός για μία κοινή πορεία προς τον Πατέρα Θεό⁸.

⁵ Βλ. Δ. Χίου, ένθ. άνωτ., σελ. 67-68, Γ. Μαυρομάτη, ένθ. άνωτ., σελ. 15-16.

⁶ Βλ. Δ. Χίου, ένθ. άνωτ., σελ. 75-76, Γ. Μαυρομάτη, ένθ. άνωτ., σελ. 16.

⁷ Βλ. Theodor Bonet, Ο Γάμος, έκδ. Η Έλλαφος, σελ. 34.

⁸ Βλ. Μιχ. Καρδαμάκη, ένθ. άνωτ., σελ. 36, Γ. Μαυρομάτη, ένθ. άνωτ., σελ. 16.

3) Ἡ Μνηστεία

Πρὶν ἀπὸ τὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου συνηθίζεται νὰ ὑπάρχει ἡ περίοδος τῆς μνηστείας ἢ τοῦ ἀρραβῶνα, ὅπως λέγεται. Στὴν οὐσία τῆς εἶναι μιὰ περίοδος προετοιμασίας. Οἱ μνηστευμένοι πρέπει νὰ γνωρίσουν καλὰ τί πρόκειται νὰ συμβεῖ καὶ νὰ συνειδητοποιήσουν τί εἶναι ὁ γάμος, ποιὸς ὁ σκοπὸς του, μὲ ποιὸ τρόπο θα ἐτοιμάσουν μιὰ ζεστὴ οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα καὶ νὰ πειστοῦν, δοκιμαζόμενοι καὶ στίς δυσκολίες, πῶς δὲν μποροῦν στὸ μέλλον γιὰ τὴν παραμικρὴ αἰτία νὰ διαλύσουν τὸ γάμο τους. Τὴν περίοδο αὐτὴ ὁ νέος καὶ ἡ νέα, δίνουν οὐσιαστικὰ τὴν ὑπόσχεση, ὅτι συμφωνοῦν νὰ ἔρθουν σὲ γάμο καὶ νὰ ἐνώσουν τὴ ζωὴ τους. Ἐπιπέγασμα αὐτῆς τῆς συμφωνίας, εἶναι ὁ ἀρραβῶνας ἢ καλύτερα τὸ «λογοδόσιμο» (καὶ θὰ ἐξηγήσουμε αὐτὸ τὸ καλύτερα παρακάτω), ἢ ἐπίσημη δηλαδὴ ἀνταλλαγὴ ὑποσχέσεων καὶ δώρων μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν¹.

Ἀπὸ τὴν ἀνάγκη λοιπὸν νὰ γνωριστοῦν οἱ μέλλοντες σύζυγοι καὶ νὰ δοκιμάσουν ὁ ἕνας τὸν χαρακτῆρα καὶ τίς συνήθειες τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ καὶ ν' ἀγαπηθοῦν μὲ ἀγάπη δημιουργικὴ, προέκυψε τὸ ἔθιμο τῆς μνηστείας. Καὶ βέβαια, μπορεῖ πράγματι ἡ ἐποχὴ τῆς μνηστείας νὰ βοηθήσει τοὺς ὑποψήφιους συζύγους γιὰ τὸν μετέπειτα ἕγγαμο βίον τους, ἂν καταλάβουν τὸ σκοπὸ τῆς κί ἂν τηρήσουν ὀρισμένους ἀπαραίτητους γιὰ τὴν εὐτυχία τους καὶ τὴ χριστιανικὴ τους ιδιότητα ὄρους². Μπορεῖ ἀσφαλῶς ἡ Ἁγία Γραφή νὰ μὴν περιέχει συγκεκριμένες ὁδηγίες σχετικὰ μὲ τὴν ἐποχὴ τῆς μνηστείας, ἀλλὰ οἱ Χριστιανοὶ πού ἔχουν δώσει στὴ ζωὴ τους μιὰ ἐκκλησιολογικὴ κατεύθυνση, ξέρουν ἢ διαισθάνονται τὴν ἔννοια, μὲ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία ἔχει παραδεχθεῖ τὸν θεσμό τῆς μνηστείας.

Εἶναι χρήσιμο λοιπὸν, οἱ μνηστευμένοι νὰ ἔχουν ξεκαθαρίσει καλὰ στο μυαλό τους, ὅτι μὲ τὴ μνηστεία δὲν ἀρχίζει ἡ ἕγγαμη ζωὴ, διότι ἀπλὰ δὲν ἔχει γίνῃ ἀκόμη τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Δὲν ἔχουν δηλαδὴ γίνῃ ἐκκλησιολογικὰ ἀποδεκτοὶ ὡς ἰσόβιον ζευγάρι, ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα καὶ δὲν ἔχουν εὐλογηθεῖ ἀπ' αὐτὴν. Ἐκείνη ἡ

¹ Βλ. Γεωργίου Καλοπούζου, "Σκέπτεσαι τὸν γάμο", ἔκδ. Φωτοδότες, σελ. 28.

² Βλ. Νέα Θεμέλια "Γάμος καὶ Συζυγία", ἔκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων Η ΖΩΗ, σελ. 20.

εὐλογία τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου θά τούς ἐνώσει σέ μία ἀδιάσπαστη καί ἰσόβια ἐνότητα. Μέ τή μνηστεία βρίσκονται ἀκόμη σέ μία μεταβατική δοκιμαστική περίοδο³. Ἄν ἀπό τήν ἀξιοπρεπή γνωριμία πού θά κάνουν ἐπί ἓνα διάστημα, διαπιστώσουν ὅτι ταιριάζουν καί ὅτι δέν ὑπάρχει σοβαρό ἐμπόδιο πού νά ἐμποδίζει τόν γάμο, τότε θά προχωρήσουν σ' αὐτόν. Ἄν καταλήξουν στό συμπέρασμα ὅτι δέν μποροῦν νά γίνουν σὺζυγοι, τότε θά διαλύσουν τόν ἀρραβώνα. Ἀλλά καί τό ζήτημα τοῦ ἀρραβώνα δέν πρέπει νά τό παίρνουμε ἐπιπόλαια καί νά προχωρήμε σ' αὐτόν εὐκολα καί χωρίς σοβαρή σκέψη· καί πρό αὐτοῦ πρέπει νά ἔχουν ζυγισθεῖ καλά τά πράγματα ἐκ μέρους τοῦ νέου ἄνδρα καί τῆς νέας γυναίκας. Γενικά ὅμως, παραμένει τό ἐνδεχόμενο καί τό δικαίωμα τῆς διαλύσεως τῆς μνηστείας, χωρίς τοῦτο νά θεωρεῖται ἠθική ἢ ἐκκλησιολογική παράβαση⁴. Ἀλλωστε, ὅπως συνήθως λέγεται γιά τήν περίπτωση τῆς μνηστείας, *"λόγο ἔδωσαν"*, οἱ μνηστευμένοι, δέν ἐδέθηκαν μέ ὑπόσχεση ἢ ὄρκο πού δέν ἐπιτρέπεται νά παραβιασθεῖ. Καί γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο, ἡ Ἑλληνική Ἐκκλησία ὄρισε νά μήν γίνεται ἡ κανονική ἀκολουθία *"ἐπί Μνήστροις"* δηλ. τόν ἀρραβώνα καί ἡ εὐλογία τῶν δακτυλίων παρά μόνο τή στιγμή ἀκριβῶς πρὶν τήν ἀκολουθία τοῦ στεφανώματος ἐντός τοῦ ἱεροῦ ναοῦ. Ἐπομένως, ἡ ἀνταλλαγή δακτυλιδίων καί δώρων πού γίνεται στά σπίτια τῶν μελλονύμφων, καλόν εἶναι νά καλεῖται *"λογοδόσιμο"* ἢ *"λογοδεσμός"* κί ὄχι ἀρραβώνας.

Ἄς δοθεῖ περισσότερη προσοχή, ἀπό πλευρᾶς τῶν μελλονύμφων ἀλλά καί τῶν σιεινοτέρων συγγενῶν καί φίλων τους (κυρίως κί ἀπό τούς γονεῖς), στήν λεγόμενη *"ἔρωτική συμπεριφορά"* μεταξύ τῶν μνηστευμένων. Ὅσο κί ἂν στίς μέρες μας ἡ κοσμική ἄποψη θεωρεῖ ξεπερασμένες τίς συμβουλές τῆς Ἐκκλησίας γιά ἐγκράτεια καί ἀγνές σχέσεις πρὶν ἀπό τήν τέλεση τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, οφείλουμε νά προβάλλουμε τήν ἄποψη, ὄχι ἀπό καθῆκον, ἀλλά γιατί τήν πιστεύουμε καί μποροῦμε νά τήν ἐρμηνεύσουμε ἐκκλησιολογικά. Ὁ χώρος καί τό τεῦχος τοῦτο δέν εἶναι ἐπαρκή καί κατάλληλα γιά ν' ἀναπτύξουμε πλήρως αὐτήν τή θέση. Ὅμως, μποροῦμε τουλάχιστον νά ποῦμε ὅτι ἡ ὀλοκλήρωση τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων πρὶν τό γάμο, πρὶν δηλαδή ἀπό τήν ἀποδοχή καί εὐλογία τῆς σχέσης ἀπό τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι πράξη ἐγωιστική καί ἀπομονωτική ἐκ μέρους τῶν

³ Βλ. Νέα Θεμέλια, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 20 καί Ἀλεξάνδρου Σταυροπούλου, Ποιμαντική προετοιμασία τῶν μελλονύμφων (προετοιμασία ἀγάπης), Ἀθήναι 1971, σελ. 66.

⁴ Βλ. Νέα Θεμέλια, αὐτόθι.

μελλονόμφων, ἄρα συνιστᾶ ἀστοχία καί ἁμαρτία. Συμβολικά δέ, ἀλλά καί οὐσιαστικά, γεννᾶται τό ἐρώτημα: Δύο νέοι πού ὀλοκλήρωσαν σεξουαλικά, πρίν τό γάμο τους, πῶς στεφανώνονται στήν Ἐκκλησία εἰς ἐνδειξη βραβείου τῆς ἀγνότητάς τους καί τοῦ ἀγῶνα τους γιά ἐγκράτεια ἕως ἐκείνη τήν ὥρα⁵; Ἡ περίοδος τῆς μνηστείας πρέπει νά στέκει ὑψηλά ἀπό ἀπόψεως ἠθικῆς, διότι εἶναι ἐποχή προετοιμασίας γιά τό γάμο, τό σοβαρότερο καί σημαντικώτερο γεγονός καί σταθμό στή ζωή δύο νέων ἀνθρώπων. Θά πρέπει λοιπόν, ἀνάλογη προς τήν ἱερότητα τοῦ γάμου νά εἶναι καί ἡ συναίσθηση τῆς ἱερότητας τῶν πρό τοῦ γάμου σχέσεων τῶν μνηστευμένων. Τό γεγονός τῆς ἐγκράτειας δέν θά ἐμποδίσει τούς μνηστευμένους νά γνωρισθοῦν. Θά συναντηθοῦν καί θά ἀνταλλάξουν τίς σκέψεις καί τά φρονήματά τους. Θά συζητήσουν ἐπάνω στό χαρακτήρα τους, στήν ἀξία καί τό σκοπό τοῦ γάμου, θά δοῦν ἄν συμφωνοῦν σέ μερικές ἀρχές τοῦ ἔγγαμου βίου, κ.λ.π. Ἐκεῖνο πού θά ἐμποδίσει τή σωστή καί πλήρη "γνωριμία" τῶν μελλονόμφων πρίν τό γάμο τους δέν εἶναι οἱ ἀγνές σχέσεις, ἀλλά πιθανότατα ἡ ἔλλειψη εἰλικρίνειας καί ἡ κάλυψη τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ χαρακτήρα ἢ καί σωματικῶν βλαβῶν, ἀπό τήν πλευρά τοῦ ἑνός ἢ κί ἀπό τούς δύο ὑποψηφίους, ἀλλά καί ἡ ἔλλειψη οὐσιαστικοῦ καί ἀληθινοῦ διαλόγου μεταξύ τους⁶. Ἐνας τέτοιος διάλογος θά προετοιμάσει τήν ὅλη δομή καί θά οἰκοδομήσει τή σχέση τῶν μελλονόμφων καί μετέπειτα συζύγων σέ σχέση συντροφικότητας καί ἰσοτιμίας καί θά σφουρηλατήσῃ τήν ἐνότητά τους. Ἡ ἐνότητα αὐτή θά τούς βοηθήσῃ νά ἀντιμετωπίσουν πολλά προβλήματα καί κυρίως ἐκεῖνο τῆς ἐπεμβάσεως τρίτων προσώπων, ἀκόμη καί τῶν γονέων τῶν δύο μελλονόμφων. Τέτοιες ἐπεμβάσεις ὀδηγοῦν συχνά σέ διαλύσεις ἀρραβῶνων⁷.

Ἄς ἐξετάσουμε τελευταῖο καί τό ζήτημα τῆς διάρκειας τῆς μνηστείας. Ὁ χρόνος δέν μπορεῖ νά εἶναι ὁ ἴδιος σέ ὅλες τίς περιπτώσεις, οὔτε αὐστηρά καθωρισμένος. Πάντως ἔχει παρατηρηθεῖ κί ἀπό στατιστικές ἔρευνες, ὅτι τό καλύτερο δυνατό εἶναι τό διάστημα μεταξύ τριῶν καί ἕξι μηνῶν. Μικρότερη ἢ συνηθέστερα πολύ μεγαλύτερη περίοδος παρατεταμένων ἀρραβῶνων καί ἀναβολῶν τοῦ γάμου, ἀποτελεῖ συνηθέστατα πηγὴ νέων δυσκολιῶν⁸.

⁵ Γιά τό θέμα αὐτό βλ. Νέα Θεμέλια, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 21, Ἀλεξ. Σταυροπούλου, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 67, Γεωρ. Καλπούζου, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 29-32.

⁶ Βλ. Ἀλεξ. Σταυροπούλου, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 66 καί Νέα Θεμέλια, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 21-22.

⁷ Βλ. Ἀλεξ. Σταυροπούλου, αὐτόθι.

⁸ Βλ. Ἀλεξ. Σταυροπούλου, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 67 καί Νέα Θεμέλια, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 22.

Υστερα από όλα τα παραπάνω, γίνεται κατανοητό ότι δύο άνθρωποι που προχωρούν στην περίοδο της μνηστείας πριν από το γάμο τους μπορούν να την εκμεταλλευθούν εποφελώς, έχοντας συναισθηση της ιερότητας και της ύψηλης αποστολής τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ καί ἐμπειρους συμπαραστάτες πού τούς ἀγαποῦν καί τούς συνδράμουν.

4) Ὁ Γάμος ὡς Μυστήριον

Ὁ Γάμος εἶναι τὸ Μυστήριον ἐκεῖνο τῆς Ἐκκλησίας, στό ὁποῖο μέ τήν ἱερολογία ἐξαγιαζεται ὁ φυσικός δεσμός μεταξύ ἄνδρα καί γυναίκα, πού ἐλεύθερα ἐνώνονται γιά ὅλη τή ζωή στή γῆ καί τήν πορεία τους πρὸς τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ὁ Γάμος ἀνυψώνεται πιο πάνω ἀπό τήν εὐλογία τῶν πρωτοπλάσιων, πρὶν ἀπό τήν πτώση καί παρέχεται στούς νυμφευομένους ἡ χάρις γιά νά ἐπιτύχουν μέ πληρότητα τούς σκοπούς τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ θεομοῦ¹. Πρὶν προχωρήσουμε στά ὁρατά ἢ αἰσθητά σημεῖα τῆς ἱερολογίας τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου, ἀς δώσουμε ἐξ ἀρχῆς τὸ ἐσχατολογικό στίγμα αὐτοῦ τοῦ μυστηρίου, ἀφοῦ ἀπώτερος καί τελικός στόχος ὁλόκληρης τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς εἶναι τὰ ἔσχατα, ἡ πλήρης δηλ. ἐδραίωση καί φανέρωση τῆς δόξας τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ! Καί εἶναι ὁ γάμος μυστήριον, ὄχι μόνο γιατί προαναγγέλλεται ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ μ' αὐτό, ἀλλά κυρίως γιατί στήν κοινωνία αὐτή τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν δύο προσώπων, ἔχουμε μία ζῶσα ἐμπειρία τῆς παρουσίας της στήν ἱστορία καί γεύομαστε ἀπό τώρα τούς ἐσχατολογικούς καρπούς της².

Ἐπειδή ὁ ἄνθρωπος συγκροτεῖται ἀπό σῶμα καί ψυχή, γι' αὐτό εἶναι δυνατή ἡ μετάδοση τῆς ἀόρατης χάρις τοῦ Θεοῦ στήν ψυχή του καί μέ ὁρατά - αἰσθητά σημεῖα. Δηλ. μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ἀντιληφθεῖ διά τῶν αἰσθητῶν σημείων τή μετάδοση τῆς θείας Χάρις. Ἐτέια ὁρατά σημεῖα παρεμβάλλονται σέ ὅλα τὰ ἱερά μυστήρια, ἄρα καί σ' αὐτό τοῦ Γάμου³. Τό πρῶτο ἀπ' ὅλα στήν περίπτωση τοῦ Γάμου εἶναι ἡ συγκατάθεση τῶν νυμφευομένων, ἡ προφορική δηλ. ὁμολογία τους, πού γίνεται κατὰ τρόπο ἐπίσημο καί πανηγυρικό ἐνώπιον τοῦ ἱερουργοῦ τοῦ Μυστηρίου καί τῶν ὑπολοίπων παρισταμένων, οἱ ὁποῖοι ἐκπροσωποῦν τὸ πλήρωμα τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ προφορική αὐτή ὁμολογία συνίσταται σέ δήλωση τῶν δύο μερῶν ὅτι μέ τή θέλησή τους καί μέ ἐλεύθερη γνώμη καί ἀμοιβαία συγκατάθεση ἔρχονται σέ κοινωνία γάμου κί ὅτι ἀναλαμβάνουν τή δέσμευση νά

¹ Βλ. Γεωργίου Μαυρομάτη, "Τὸ Μυστήριον τῆς Ἀγάπης (ὁ Γάμος)", ἔκδ. Τέριτος, σελ. 9.

² Βλ. Γεωργίου Πατρώνου, "Ὁ Γάμος στή θεολογία καί στή ζωή", Ἀθῆναι 1981, σελ. 44.

³ Βλ. Χαλαράμπους Χατζοπούλου (πρωτοπρ.), "Τὸ Ἱερό Μυστήριον τοῦ Γάμου", Ἀθῆνα 1990, σελ. 49 καί Γεωργίου Μαυρομάτη, ἔνθ. ἀνωτ., σελ. 24-25.

φυλάξουν πίστη ό ένας στόν άλλον μέχρι τό τέλος τής ζωής τους. Η έρώτηση όμως αυτή, όπως και ή απάντηση τών νυμφευομένων, σήμερα παραλείπεται, διότι είναι αυτόνοητο πλέον ότι οί νεόνυμφοι προχωρούν στή σύναψη τοῦ γάμου τους μέ τή δική τους ελεύθερη θέληση και συγκατάβαση, αφού άλλωστε οί ίδιοι ρυθμίζουν και τήν τελετή τοῦ γάμου τους και θέτουν τίς ύπογραφές τους στά απαιτούμενα δικαιολογητικά. Εάν ό ένας ή και οί δύο μελλονύμφοι είναι ανήλικος ή ανήλικοι, εκτός από τήν άμοιβαία συγκατάθεση απαιτείται και ή συγκατάθεση τών γονέων ή τών κηδεμόνων⁴.

Γιά τήν τέλεση τοῦ μυστηρίου τοῦ Γάμου είναι απαραίτητη και απόλυτα αναγκαία ή εὐλογία τοῦ ιερέα, μέ τήν όποία μεταδίδεται στους νυμφευομένους ή Χάρη τοῦ Θεοῦ και ή όποία εὐλογία αποτελεί τό δεύτερο σημεῖο τοῦ μυστηρίου. Αρχαιότατες μαρτυρίες μᾶς πείθουν ότι ό Γάμος ανέκαθεν έτελεῖτο στήν Έκκλησία μέ τήν εὐλογία τοῦ πρεσβυτέρου ή τοῦ Έπισκόπου⁵. Η ανταλλαγή τών δακτυλιδίων μεταξύ τών μελλονύμφων κατά τούς άρραβῶνες και ή συνδεόμενη μ' αυτή πρώτη εὐλογία τοῦ ιερέα, άπ' όπου άρχίζει και τό μυστήριό, τό όποιο επισφραγίζεται και ολοκληρώνεται μέ τή δεύτερη εὐλογία τοῦ ιερέα διά τών στεφάνων κατά τό στεφάνωμα τών νεονύμφων, κλείνει τά αισθητά ή όρατά σημεῖα τοῦ μυστηρίου τοῦ Γάμου.

Όσο πάλι για τήν άόρατη πλευρά τοῦ Μυστηρίου, αυτή είναι ή Χάρη τοῦ Θεοῦ, πού έρχεται στους νυμφευομένους και θά μπορούσε ίσως μέ δύο λέξεις νά χαρακτηριστεῖ ως *"προσθήκη άγιασμοῦ"*⁶. Η Χάρη τοῦ Θεοῦ, ή όποία επισκέπτεται άοράτως εκείνους, οί όποιοι έρχονται εἰς γάμου κοινωνίαν, μεταβάλλει τό γάμο σέ *"Μυστήριον Μέγα"*, όπως λέει ό Άπ. Παῦλος. Μυστήριό πού άπεικονίζει και προσομοιάζει μέ τή μυστική και άκατάληπτη ένωση τοῦ Χριστοῦ μέ τήν Έκκλησία. *"Τό Μυστήριό αυτό είναι μεγάλης σημασίας. Λέγω δέ αυτό αναφερόμενος στην πνευματική ένωση τοῦ Χριστοῦ και τής Έκκλησίας"* (Έφεσ. ε', 32). Και είναι δηλ. μέγα αυτό τό μυστήριό, διότι εξαγιάζει έναν από τούς σκοπούς τοῦ γάμου, τήν τεκνοποιία, έξυπώνει και ήθικοποιεῖ τή φυσική όρμή, πού πρίν από τόν γάμο ήταν παθολογική και ζωώδης και καθιστᾷ τόν δεσμό άγιο, επειδή και ή

⁴ Βλ. Χαράλάμπους Χατζοπούλου (πρωτοπρ.), ένθ. άνωτ. σελ. 50.

⁵ Βλ. Μ. Βασιλείου, Όμιλία 7 εἰς Έξαήμερον, Ίω. Χρυσοστόμου, Όμιλία 48 εἰς Γένειον, Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Έπιστολή 57 εἰς Προκόπιον.

⁶ Βλ. Κωνστ. Δουβουνιώτου, "Τά Μυστήρια τής Ανατολικῆς Όρθοδόξου Έκκλησίας", Έν Αθήναις 1912, σελ. 176-178 και Γεωρ. Μαυρομάτη, ένθ. άνωτ., σελ. 25.

ένωση τοῦ Χριστοῦ μέ τήν Ἐκκλησία εἶναι ἁγία καί πνευματική, ὅπως λέγει ἄλλοῦ ὁ Παῦλος: *Ὅς εἶναι σέ ὄλα του τιμημένος ὁ γάμος καί ἡ κοίτη τῶν συζύγων ὡς φυλάγεται καθαρῇ ἀπό κάθε μολυσμό. Διότι ὁ Θεός θά κρίνει καί θά καιαδικάσει τοὺς πόρνους καί τοὺς μοιχοὺς*" (Ἐβρ. ιγ', 4)⁷.

Ὁ Γάμος χαρακτηρίζεται σάν τό κατ' ἐξοχήν μυστήριον τῆς ἀγάπης, γιατί ἡ ἀγάπη συνιστᾷ τήν καρδιά τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτήρα του καί μόνο ἡ ἀγάπη ὑπερβαίνει κάθε ἀνθρώπινο μέτρο καί κριτήριον καί εἰσέρχεται μέ τήν ἐλευθερία καί τή χάρι στο χῶρο τοῦ μυστηρίου. Τό πραγματικό μυστήριον συνδέεται μέ τήν ἀγάπη καί μόνο σ' αὐτόν τό σύνδεσμο ὁ γάμος ἀποφεύγει τήν ἐκπτώσή του ἀπό πραγματικό σέ συμβολικό μυστήριον, σέ τοπική ἱεροτελεστία, *"γι' αὐτό καί ἡ ἀνανέωση τοῦ γάμου σήμερα εἶναι δυνατή στά ὅρια τοῦ μυστηρίου κί ὄχι τοῦ νόμου"* ⁸. Τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας θεραπεύουν, ὑπηρετοῦν τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Καί ἡ σωτηρία ἐρχεται ἀπό τήν ἀγάπη καί γνωρίζεται στήν ἀγάπη. Γίνεται τρόπος ζωῆς, ἥθος, ἡ ἀγάπη καί τό ἔλεος, μέ τά ὁποῖα πραγματοποιοῦμε τό *"καθ' ὁμοίωσιν"*. Μόνο ἡ γρηγοροῦσα καί ἐφευρετική ἀγάπη μπορεῖ νά θεραπεύει τίς ἀδυναμίες καί τίς ἐλλείψεις, τά πάθη καί τά λάθη καί νά βρίσκει μία διέξοδο στό ἀδιέξοδο τῶν ἀτομικῶν σκοπιμοτήτων καί σχεδίων, τῆς διαψεύσεως καί τῆς ἀπογνώσεως, πού συνήθως ἀκολουθοῦν τά σεξουαλικά καί ἐρωτικά πράγματα. Ἐδῶ θεμελιώνεται τό γεγονός τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, ἐνσωματωμένου στό μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, στό ὁποῖο βέβαια δέν κυριαρχεῖ ἡ τελειή, ἀλλά ἀπαιτεῖται ἡ ποιότητα τῶν νυμφευομένων, πού ἐκφράζεται στήν ἀνόθευτη ἀγάπη, στήν *"πίσιν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην"* (Γαλ. ε', 6). Καί τό ὅτι ὁ γάμος γιά νά εἶναι μυστήριον, σημαίνει ὅτι εἶναι ἐνσωματωμένος στό κατ' ἐξοχήν μυστήριον, αὐτό τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τῆς ὑπέρτατης δηλ. τοῦ Χριστοῦ θυσίας, σημαίνει ὅτι ἔχει μαρτυρικό καί σταυρώσιμο χαρακτήρα⁹. Αὐτό πού κάνει τό Γάμο τέλεια εἰκόνα τοῦ γάμου τοῦ Χριστοῦ μέ τήν Ἐκκλησία, εἶναι ἡ ἀποδοχή τοῦ σταυροῦ, πού μπορεῖ νά ὑπάρχει σ' αὐτόν. Δέν ὑπάρχει γάμος χωρίς σταυρό. Ὑπάρχουν ἄπειρες δυσκολίες καί προβλήματα μέσα σέ κάθε γάμο, γιατί οἱ ἄνθρωποι πού συμμετέχουν σ' αὐτόν εἶναι ἀτελεῖς καί πάντα ἐπιρρεπεῖς στήν ἁμαρτία καί στά σφάλματα.

⁷ Βλ. Χαρ. Χατζοπούλου (πρωτοπρ.), ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 47.

⁸ Βλ. Μιχαήλ Καρδαμάκη (πρωτοπρ.), *"Ἀγάπη καί Γάμος"*, ἔκδ. Ἀκρίτας, σελ. 73 καί Νικ. Μπουγάτσου, *"Ἡ Ὀρθόδοξη Θεολογία γιά τό σκοπό τοῦ Γάμου"*, ἔκδ. Ἐπτάλοφος, σελ. 28.

⁹ Βλ. Μιχαήλ Καρδαμάκη (πρωτοπρ.), ἔνθ. ἄνωτ., σελ. 76.

Αλλά μέ φρικτιές θυοίες μπορεί κάποιος νά σταθεῖ σιά πόδια του, παίρνοντας μέρα μέ τή μέρα καινούργια δύναμη από τό Θεό. Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ γιά τήν Ἐκκλησία Του, Τοῦ στοίχισε τό σταυρό. Ὅσο κί ἐμεῖς σηκώνουμε μέ θάρρος τό μικρό ἢ μεγαλύτερο σταυρό μας, ἀκολουθοῦμε τά ἴχνη Του κί Αὐτός θά μᾶς ἀναπαύσει¹⁰.

---

¹⁰ Βλ. Theodor Bonet, "Ὁ Γάμος", ἐκδ. Πι Ἰβλαφος, σελ. 170.

5) Οἱ Σκοποὶ τοῦ Γάμου

Στά διαφόρων ειδῶν ἐγχειρίδια περί Γάμου, πού κυκλοφοροῦν εὐρέως ἀπό ἐπίσημους ἢ ἀνεπίσημους φορεῖς, συλλόγους, ὀργανώσεις κ.λ.π., ἀναφέρονται πολλοὶ σκοποὶ τοῦ Γάμου, λόγω διαφορᾶς πίστεως μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν ἢ καί διαφορᾶς ἐπιμέρους ἀντιλήψεων καί κοσμοθεωρίας ἢ προσωπικῶν προτεραιοτήτων. Ἐμεῖς ἐδῶ θά ἱεραρχήσουμε ἀξιολογικά τούς διάφορους σκοπούς τοῦ Γάμου μέ κριτήρια τῆ διδασκαλία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, δηλ. τῆ διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῆς ἱερᾶς Παράδοσης, χωρίς νά ἀγνοήσουμε τῆ διδασκαλία τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλά καί τῆς θύραθεν (κοσμικῆς) σοφίας, γιά νά ἔχουμε μία, ὅσο τό δυνατόν, ὀλοκληρωμένη καί σφαιρική ἐπισημότητα τοῦ θέματος. Στόχος μας ὁμως, τό δηλώνουμε ἐξ ἀρχῆς, εἶναι νά καταλήξουμε στόν κυριότερο καί γιά μᾶς ἴσως, μοναδικό σκοπό τοῦ Γάμου.

Ἐάν θέλουμε νά ἐξετάσουμε τό ὅλο ζήτημα ἀναλυτικά, πρέπει νά ἀναφερθοῦμε συνολικά σέ ἐπτά σκοπούς τοῦ Γάμου, γιά νά δοῦμε τούς ἐπιμέρους καί νά βροῦμε τόν κύριο καί πραγματικό. Αὐτοὶ εἶναι: α) Ἡ ἀπόλαυση τῆς ἡδονῆς, β) ἡ τεκνοποιία, γ) ἡ διαπαιδαγώγηση τῶν τέκνων, δ) ἡ κοινωνικότητα, ε) ἡ ἀλληλοβοήθεια, στ) ἡ ἐγκοίτωση τῶν ἐπιθυμιῶν (σωφροσύνη) καί ζ) ἡ ἠθική τελείωση καί σωτηρία¹.

Α) Ἡ ἀπόλαυση τῆς ἡδονῆς, μπορεῖ κατ' ἀρχήν νά θεωρηθεῖ σκοπός τοῦ Γάμου γενικά, διότι δέν ἀποκλείεται ἀπό τῆ Χριστιανική Ἠθική. Δηλ. δέν ἀπορρίπτεται ὡς ἁμαρτία ἢ βδελυρά πράξη καί συναίσθημα, ἡ ἀπόλαυση τῆς ἡδονῆς πού δημιουργεῖται μέ τήν ἱκανοποίηση τῆς γενετήσιας ὀρμῆς (συνουσίας), ὑπό ὀρισμένους βέβαια ὅρους². (*Συνευφραίνου μετὰ γυναικός τῆς ἐκ νεότητός σου*, (Παρ. ε', 18). Ἡ ἡδονή ὁμως εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ὕλικου στοιχείου τοῦ κόσμου, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι διφυής (ὕλικός καί πνευματικός), ἄρα δέν μπορεῖ νά προηγεῖται ἀξιολογικά στούς σκοπούς τοῦ Γάμου, ἀφοῦ μάλιστα ἡ Ἐκκλησία τόν χαρακτηρίζει ὡς *Μυοτήριον*. Ἡ ἀπόλαυση ἄλλωστε τῆς ἡδονῆς

¹ Βλ. Νικ. Μπουγάτσου, "Ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία γιά τό σκοπό τοῦ Γάμου", ἐκδ. Ἐπιτάφορος, σελ. 93.

² Ἡ χρήση δηλαδή τῆς ἡδονῆς πρέπει νά εἶναι ἡ φυσική δοθεῖσα ὑπό τοῦ Θεοῦ μεταξύ τῶν ἑτεροφύλων, ἔννομος, μόνο μεταξύ τῶν συζύγων, ὅχι νά ἀπολυτοποιεῖται καί νά γίνεται κατάχρηση καθώς καί μετὰ *ἔυχαριστίας* πρὸς τόν Θεόν.

είναι ο χρονικά πρώτος σκοπός της συνουσίας, αλλά τελικός, φυσιολογικά, σκοπός της σεξουαλικής πράξης είναι η τεκνογονία. Άλλά και ψυχολογικά η συνουσία είναι το μέσο ικανοποίησης της γενετήσιας όρμης, της οποίας σκοπός είναι η επίτευξη της ψυχικής ηρεμίας (καί ορμονικά). Έπομένως η απόλαυση της ήδονης δέν μπορεί νά είναι κύριος σκοπός τοῦ χριστιανικοῦ Γάμου, γιατί είναι περισσότερο μέσον γιά τή συνουσία, η οποία είναι πάλι ἐνδιάμεσος τρόπον τινά σκοπός της ικανοποίησης της γενετήσιας όρμης³.

Β) Η τεκνογονία μπορεί νά θεωρηθεῖ σκοπός τοῦ Γάμου, γιατί ικανοποιεῖ τό μητρικό καί πατρικό ἔνστικτο καί τήν τάση πρὸς αἰωνιότητα. Γιά τό χριστιανικό ὁμως γάμο ἀμφισβητεῖται ἀπό πολλούς, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν ὅτι η τεκνογονία δέν είναι *"ἐντολή"* τοῦ Θεοῦ, ἀλλά *"ἐπιχρῆ"* τοῦ Θεοῦ. Ἄν ὅμως, παρ' ὅλα αὐτά, ταυτίσουμε τίς ἔννοιες *"ἐντολή"* καί *"ἐπιχρῆ"*, ἀφοῦ ἡ Ἱερά Παράδοση δέν κάνει διάκριση, τότε μόνο μπορούμε νά δεχθοῦμε τήν τεκνογονία ὡς ἕναν ἀπό τούς σκοπούς τοῦ Γάμου. Σήμερα μάλιστα πού ὑποφέρουμε ἀπό τόν ὑπερμληθισμό της Γῆς, τὰ ὅρια γίνονται ἀκόμα πιό δυσδιάκριτα⁴.

Γ) Η διαπαιδαγώγηση τῶν τέκνων μπορεί νά είναι ἕνας ἀπό τούς σκοπούς τοῦ Ὀρθόδοξου χριστιανικοῦ γάμου, γιατί καί ἡ Κ. Διαθήκη ἀναφέρει τήν *"παιδοτροφία"* (Λ' Τιμ. ε', 9-11) ὡς ἕνα *"τῶν καλῶν ἔργων"* της χριστιανῆς γυναίκα, ἀλλά καί ὁ ἅγιος φιλόσοφος καί μάρτυς Ἰουστίνος, ἀλλά καί πολλοί ἄλλοι Πατέρες ἀναφέρουν τη διατροφή (ἀνατροφή) τῶν τέκνων ὡς ἕναν ἀπό τούς σκοπούς τοῦ γάμου. Ἐπίσης, μία ἀπό τίς εὐχές της Ἀκολουθίας τοῦ Γάμου είναι ἡ *"εὐτεκνίας ἀπόλαυσις"* (μιλάει γιά εὐτεκνία καί καλλιτεκνία κί ὄχι γιά πολυτεκνία)⁵.

Δ) Η κοινωνικότητα είναι δυνατὸ νά είναι κί αὐτή σκοπός τοῦ χριστιανικοῦ γάμου, γιατί είναι θέλημα τοῦ Θεοῦ καί ἀναφέρεται ὡς ἔμφυτο φαινόμενο καί ἀνάγκη καί ἀπό τήν ἐπιστήμη της ψυχολογίας ὡς *"ὀρμὴ της κοινωνικότητας"*, ἀλλά καί ἡ Ἁγία Γραφή ἀναφέρει τήν ἀνάγκη της κοινωνικότητας τοῦ Ἀδάμ ὡς αἰτία δημιουργίας της Εὔας ἀπό τό Θεό (*"ὁὐ καλόν εἶναι τόν ἄνθρωπον μόνον..."*), καί διατάσσει τήν *"προσκόλληση"* τοῦ ἑνός στόν ἄλλο. Πλείστοι πάλι Πατέρες καί θεολόγοι ἀναφέρουν τήν κοινωνικότητα ὡς σκοπό

³ Βλ. Νικ. Μπουγάτσου, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 94 καί Γεωργίου Μαυρομάτη, "Τὸ Μυστήριον της Ἀγάπης (ὁ Γάμος)", ἔκδ. Τέρτιος, σελ. 17.

⁴ Βλ. Γεωρ. Μαυρομάτη, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 19 καί Νικ. Μπουγάτσου, ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 99. (Καθώς καί Ἀρχιεπ. Χριστοδούλου, "Καλοστεριωμένοι", σελ. 12. [Ἀποστ. Διακονία]).

⁵ Βλ. Νικ. Μπουγάτσου, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 100 καί Γεωρ. Μαυρομάτη ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 19.

τοῦ Γάμου (Κλήμης Ἀλεξ., Μ. Βασίλειος, Γρηγόριος ὁ Ναζ., Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος). Παρ' ὅλα αὐτά καί αὐτοί προτάσσουν τῆς κοινωνικότητας τήν ἀλληλοβοήθεια, γιατί θεωροῦν (σωστά κατά τή γνώμη μας) ὅτι ἡ ἀλληλοβοήθεια ἔχει ὡς μέσο τήν κοινωνικότητα⁶.

Ε) Ἡ ἀλληλοβοήθεια μπορεῖ νά εἶναι κί αὐτή λοιπόν ἕνας ἀπό τούς σκοπούς τοῦ χριστιανικοῦ Γάμου. Ἐάν μάλιστα δώσουμε μιὰ γενική ἐρμηνεία στή λέξη ἀλληλοβοήθεια μπορεῖ νά θεωρηθεῖ κί ὡς κύριος σκοπός τοῦ Γάμου, περιέχοντας μέσα της τούς ἄλλους σκοπούς. Δηλαδή ἡ γενικότητα καί ἡ ἀοριστία, γιά παράδειγμα, τῆς ἀγιογραφικῆς ἔκφρασης *βοηθός*, (Γεν. β. 18), ἀλλά καί ὁ ψυχολογικός ὅρος *ὄρμη τῆς ἀλληλοβοήθειας*⁷ μᾶς ἐπιτρέπουν διάφορες ἐρμηνεῖες. Ἀπό τό βιολογικό ἐπίπεδο μέχρι καί τίς πνευματικότερες ἐπιδιώξεις τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ὅμως ὁ τελικός σκοπός τοῦ Ὁρθοδ. Χριστιανικοῦ γάμου πρέπει νά μπορεῖ νά περιλάβει τούς ἄλλους σκοπούς ὄχι μόνο ψυχολογικά ἢ λεκτικά, ἀλλά ἀξιολογικά καί νά ἀποτελεῖ μέρος τοῦ σκοποῦ ὁλόκληρης τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου⁷.

ΣΤ) Ἡ ἐγκοίτωση τῶν ἐπιθυμιῶν (δηλ. ὁ ἀποκλεισμός τῆς γενετήσιας ἀνηθικότητας, τῆς πορνείας), μέ τήν ἐντός τοῦ Γάμου ἱκανοποίηση τῆς γενετήσιας ὀρμῆς εἶναι δυνατό νά εἶναι σκοπός τοῦ χρ. γάμου, ἄν καί ἡ ἐγκοίτωση τῶν ἐπιθυμιῶν ἔχει ἀρνητικό κί ἀποφατικό (κατά τῆς πορνείας) ἠθικό χαρακτήρα κί ὄχι δημιουργικό καί ἀνανεωτικό τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς, ἐνάρετης ζωῆς. Πρέπει ὅμως νά τόν δεχθοῦμε ὡς μέσο ἢ ἐπιμέρους ἢ ἐνδιάμεσο σκοπό, διότι ἀναφέρεται στήν Ἁγία Γραφή καί τήν ἱερά Παράδοση ὡς τέτοιος⁸. Ὁ Ἀπ. Παῦλος μάλιστα τέσσερις φορές ἀναφέρει τό νόμιμο γάμο καί τήν ἐντός αὐτοῦ συνουσία ὡς τρόπο ἀντιμετώπισης τοῦ πειρασμοῦ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας: (Α' Κορ. ζ, 2. Α' Κορ. ζ, 9. Α' Κορ. ζ, 5-6. Α' Τιμ. ε', 14-15).

Ζ) Ἡ ἠθική τελείωση, δηλ. ἡ θέωση κατά χάριν, τοῦ ἀνθρώπου εἶναι βεβαίως ὁ κεντρικός σκοπός ὁλόκληρης τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Γάμος χαρακτηρίζεται ὡς Μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ἀκριβῶς ἐπειδή συμβάλλει στήν πραγμάτωση τοῦ προορισμοῦ τῆς ζωῆς γενικά τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι ἡ ἀγιότητα καί ἡ σωτηρία. Ἡ ἠθική τελείωση λοιπόν, πρέπει νά εἶναι ἡ συνεχῆς προσπάθεια τῶν συζύγων γιά θρησκευτική καί ἠθική

⁶ Βλ. Νικ. Μπουγάτσου, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 103 καί Ἀρχ. Χριστοδούλου, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 12.

⁷ Βλ. Ἀρχ. Χριστοδούλου, αὐτόθι, Νικ. Μπουγάτσου ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 104, Γεωρ. Μαυρομάτη ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 17.

⁸ Βλ. Γεωρ. Μαυρομάτη ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 18 καί Νικ. Μπουγάτσου ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 106-107.

τελειοποίησή τους, δηλ. μία έντονη πνευματική επικοινωνία του ανθρώπου με το Θεό και κατά χάρη ένωση μαζί Του.

Στόν ὀρθόδοξο χῶρο, πιστεύω, ὅτι ἔχει γίνει πιά συνείδηση, ὅτι κύριος καί τελικός σκοπός τοῦ Γάμου εἶναι ἡ πνευματική καί ἠθική τελείωση τῶν συζύγων⁹ (Α' Κορ. ζ', 14-16 καί Α' Πέτρ. γ', 1, Βασίλειος, Γρηγόριος ὁ Ναζ., Χρυσόστομος, Συμεών Θεσσαλονίκης κ.α.) καί ὅτι ὅλοι οἱ ἄλλοι σκοποί πού προαναφέραμε, εἶναι δευτερεύοντες καί ἐνδιάμεσοι σκοποί, πού κί αὐτοί ὀδηγοῦν τελικά τόν ἄνθρωπο στόν ἀρχικό καί τελικό του σκοπό· τή θέωση.

---

⁹ Βλ. Μιχαήλ Καρδαμάκη (πρωτοπρ.), "Ἀγάπη καί Γάμος", ἐκδ. Ἀκρίτας, σελ. 80-90 καί Γεωρ. Μαυρομάτη ἐνθ. ἄνωτ σελ. 20 καθὼς καί Νικ. Μπουγάτσου ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 109-112.

6) Ἡ ἐνότητα ἐν ἀγάπῃ

Ἐκινῶντας δύο νέοι ἄνθρωποι μιά γνωριμία, μιά σχέση, εἶναι σάν νά ξεκινᾶνε γιά ἓνα χαρμόσυνο ταξίδι καί ἐτοιμάζονται γιά τή μεγαλύτερη περιπέτεια τῆς ζωῆς, τόν γάμο. Παίρνουν μαζί τους διάφορες ἀποσκευές, μέ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες τήν ἀμοιβαία ἔλξη ἐν ἀγάπῃ. Ἀλλ' αὐτή ἡ ἀποσκευή, αὐτό τό ἐφόδιο θά χρειασθεῖ ἰδιαίτερη προσοχή καί ἐπιμέλεια. Διότι τό μέτρο τῆς ἀγάπης εἶναι ἐκεῖνο πού θά δώσει οὐσία, περιεχόμενο, διάρκεια καί ἀντοχή στό γάμο τους. Ἀλλά, ἐνῶ εὐκολα σέ μία σχέση ἀκούγεται κί ἀπ' τά δύο μέρη τό "*ὁ ἀγαπῶ*", πολλές εἶναι οἱ παρανοήσεις, οἱ παρεξηγήσεις, οἱ πεπλανημένες ἀντιλήψεις πού παραποιοῦν αὐτήν τήν τόσο ἀπλή ἀλλά καί ταυτόχρονα βαθειά καί σπουδαία ἔννοια τῆς ἀγάπης μέ ἀποτέλεσμα ἄλλοτε νά τήν κάνουν καρικατούρα, ἄλλοτε τόσο παρηλλαγμένη, ὥστε νά γίνεται ἄγνωστη χώρα. Ἡ πραγματική ἀγάπη ἔχει κάποια στοιχεῖα καί χαρακτηριστικά πού τήν κάνουν αὐτό πού στήν οὐσία της εἶναι: Δῶρο Θεοῦ καί ἰδιότητα τῆς Ἁγίας Τριάδος, δηλ. θεϊκή¹.

Πρῶτο στοιχεῖο εἶναι ἡ ἑτεροκεντρικότητά της, δηλ. ἡ θυσία τοῦ "*ἐγώ*". Ὁ ἀγαπῶν δέν βλέπει, ὅπως ὁ Νάρκισσος, τόν ἑαυτό του στόν καθρέπτη ἢ τό ρυάκι, ἀλλά ὀφείλει νά τόν βλέπει στό πρόσωπο τοῦ ἄλλου, τοῦ συντρόφου του. Αὐτός εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος γιά νά σώσει κάποιος τήν ἀνθρώπινή του ὑπαρξη. Ἄλλα στοιχεῖα καί χαρακτηριστικά της εἶναι ἡ δημιουργικότητα, ἡ στερεά ἔλξη, ἡ ἀντοχή στή δοκιμασία τοῦ χρόνου, ὁ μερισμός, τό μοίρασμα δηλ. τῶν πάντων, ὕλικῶν καί πνευματικῶν μεταξύ τῶν μερῶν, ἡ συντροφικότητα, ἡ ἀμοιβαιότητα, ἡ ἀνιδιοτέλεια, ὁ σεβασμός, ἡ ἀναγνώριση, ἡ στοργή, ἡ τρυφερότητα, ἡ ἀποδοχή καί τελικά τό ἄνοιγμα ἀπό τό "*ἐγώ*" καί τό "*ἐσύ*" στό "*ἐμεῖς*", ὄχι μόνο στό "*ἐμεῖς οἱ δύο*", ἀλλά στό "*ἐμεῖς ὅλοι*", στήν κοινωνικότητα δηλαδή.

Μέ τήν ἀγάπη πραγματοποιεῖται μία διαδικασία ἀφομοίωσης τῶν δύο προσώπων μέσα στο γάμο. Ἐνα εἶδος μεταφορᾶς τῆς μιᾶς προσωπικότητας ἐπάνω στήν ἄλλη καί

¹ Βλ. Ἀρ. Α. Λοσιώτη, "Ἀπό τήν ψυχολογία τοῦ γάμου, I ἡ προετοιμασία", ἀπό τή σειρά Ψυχολογία καί Ζωή, μελέται τοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχολογίας καί ψυχικῆς ὑγιεινῆς, Ἀθῆναι 1995, σελ. 120-135.

διεύρυνση τῶν ὀριζόντων τῆς ὑπάρξεώς τους. Ὁ ἀτομισμός καί ὁ ἐγωκεντρισμός στενεύουν καί πνίγουν τήν ὑπαρξη καί δέν δίνουν τή δυνατότητα ἐκείνη γιά ἀνοιγμα τῆς ζωῆς πρὸς μιά κοινωνία ἀγάπης. Ὁ ἐγωκεντρισμός ἀπολυτοποιεῖ τό ἄτομο ἐνῶ ἡ ἀγάπη τό κοινωνικοποιεῖ. Ὁ γάμος εἶναι χῶρος κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, ἐλευθερίας, συνεργασίας καί ἀποδοχῆς τῶν ἰδιαίτερον χαρακτηριστικῶν κάθε μιᾶς ἀνθρώπινης ὑπαρξης, ὅπου βρίσκουν χῶρο ν' ἀναπτυχθοῦν καί νά λειτουργήσουν τά προαναφερθέντα στοιχεῖα καί χαρακτηριστικά τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης. Γίνονται δηλ. ταυτόχρονα καί προϋποθέσεις καί καρποί τῆς ἀγάπης, διότι ὡς θεϊκό στοιχεῖο ἡ ἀγάπη λειτουργεῖ καί μυστηριακά (Τό μυστήριον τῆς ἀγάπης = ὁ γάμος). Γι' αὐτό ἡ ἀγάπη μέσα στό γάμο διασφαλίζει τά ἰδιαίτερα γνωρίσματα καθενός καί δέν ἀπαιτεῖ τήν ταυτότητα καί τήν ὁμοιομορφία. Ἡ ἀγάπη παραδέχεται διαφορές χαρακτήρα καί ἀτομικῶν ἐνδιαφερόντων, πού βοηθοῦν νά ἐκπληρώσουμε καινούριες πάνια ἀνακαλύψεις, νά βρῶμε νέες λύσεις καί κατατάξεις ζωῆς, οἱ ὁποῖες δίνουν στή συμβίωση μιά αἴσθησι ζωικότητος καί ἀνανεωμένης προσμονῆς.² Ἡ κοινή συζυγική συμβίωση, χωρίς νά καταργεῖ τήν ἰδιατερότητα τῆς προσωπικότητος, φέρνει διά τῆς ἀγάπης τούς δύο τόσο κοντά, πού φαίνεται νά ἐξομοιώνονται οἱ τρόποι σκέψεως καί ἐνεργείας τῶν συζύγων καί νά δημιουργοῦνται φυσικά καί ἀβίαστα οἱ κατάλληλοι ὄροι μιᾶς ἁρμονικῆς κοινῆς ζωῆς.

Ὅλο ἐτοῦτο τό ἐγκώμιο γιά τήν ἀγάπη καί τά χαρακτηριστικά της πηγάζει ἀπό τήν ἴδια τήν ἀνθρωπολογία τῆς Ἐκκλησίας μας. Τῆ διδασκαλία της δηλ. περί τοῦ ἀνθρώπου, σύμφωνα μέ τήν ὁποία, ὁ ἄνθρωπος εἶναι πρόσωπο κί ὄχι ἄτομο. Τό ἄτομο ταυτίζεται μέ τό ἐγωκεντρικό, τό ὀρθολογιστικό καί τό ἀφηρημένο, ἐνῶ τό πρόσωπο μέ τήν κοινωνικότητα, τήν ἐμπειρική καί συγκεκριμένη διάστασι τῆς πραγματικότητος. Τό πρόσωπο εἶναι ἡ μόνη πραγματικότητα, ὅπου ἀντανακλᾶται τό ἀπόλυτο καί τό μοναδικό, ἡ καθολικότητα καί ἡ αἰωνιότητα τοῦ ἀνθρώπου, δηλ. μέ λίγα λόγια ἡ θεϊκή του καταγωγή, τό *"κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ"*. Αὐτός εἶναι ὁ ἀνθρωπολογικός ὀρισμός τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας. Τό ἀνθρώπινο πρόσωπο διαμορφώνεται καί ὀλοκληρώνεται στήν ἀπόλυτη ἀμοιβαιότητα καί ὄχι στήν ὑποκειμενικότητα. Στήν καθολική ἀγάπη καί ὄχι

² Βλ. Γεωργίου Πατρῶνου, "Ὁ Γάμος στή θεολογία καί στή ζωή", Ἀθήναι 1981, σελ. 91-96.

στις ατομικές αυθαιρεσίες του, στις σχέσεις του προς το Θεό και τους ανθρώπους και όχι καθεαυτό³.

Για τους παραπάνω θεολογικούς λόγους, οφείλουμε να σημειώσουμε και τον κίνδυνο που υπάρχει σήμερα απ' την αντίθεση της μονο-ατομικότητας τάση, αυτή που μιλάει συνεχώς για την αξία της οικογενείας αλλά στή σιενή της μορφή, που τείνει να γίνει το κέντρο της ζωής του ανθρώπου με το σκεπτικό: *"Νά κάνουμε το σπίτι μας έναν παράδεισο ευτυχίας κι ό κόσμος άς καεί"*. Μιά τέτοια οικογένεια, μίζερη και μικρόψυχα αυτοαπασχολούμενη, που συνοδεύεται από πλήρη άδιαφορία για τά κοινά και για ό,τι δέν άφορᾶ αποκλειστικά αυτή την ίδια, εΐναι καταδικασμένη σε ψυχολογική, κοινωνική και πνευματική καθυστέρηση⁴. Αυτό δέν εΐναι υγιής ένότητα. Ύγιή ένότητα οικοδομεί τό είδος της άγάπης εκείνο, που υπερβαίνει τό *"εγώ"* και τό *"εσύ"*, αλλά και τό *"εμείς"* τό ένδοοικογενειακό και μεταφέρεται και έξω από την οικογένεια, στην εδρύτερη κοινωνία, σ' αυτό που εμείς οί Χριστιανοί λέμε Έκκλησία.

³ Βλ. Μιχαήλ Καρδαμάκη (πρωτοπρ.), "Άγάπη και Γάμος", έκδ. Ακρίτας, σελ. 50-56.

⁴ Βλ. Φιλ. Φάρου και Σταύρου Κοφινᾶ, "Γάμος", έκδ. Ακρίτας, σελ. 371-372.

7) Καί οἶκον - Μικρά Ἐκκλησία

Σκοπός τῆς παρούσας προσπάθειας καί ἀναφορᾶς εἶναι ἡ συμβολή στή σωστή -κατά τήν Ἐκκλησία- προετοιμασία τῶν μελλονόμενων πρὶν ἀπό τόν Γάμο τους. Ἐκεῖνοι πού προετοιμάζονται εἶναι οἱ ἄμεσοι συγγενεῖς τῶν μελλονόμενων, οἱ ἴδιοι οἱ μελλονόμενοι τόν ἑαυτό τους, ἀλλά φυσικά καί ἡ ἴδια ἡ μητέρα Ἐκκλησία. Ἡ προετοιμασία γίνεται σέ ὅλες τίς διαστάσεις τῆς κοινωνίας πού θέλουν νά εἰσελθοῦν μέ τό Μυστήριον τοῦ Γάμου, γιά νά οἰκοδομήσουν, νά πραγματοποιήσουν καί νά ἀποτελέσουν τήν μικρή -*καί οἶκον Ἐκκλησίαν*" (Ρωμ. 1στ', 4. Κολασ. 8', 15. Φιλήμ. 2). Ἔτσι ὥστε νά μπορέσουν νά ἀντιμετωπίσουν τά συγκεκριμένα προβλήματα πού θά προκύψουν.

Λογῶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι, σύμφωνα μέ τό ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως *μία, ἁγία, καθολική καί ἀποστολική*", κί ὁ Γάμος, ὡς τύπος τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νά ἔχει τά ἴδια χαρακτηριστικά. Διότι ἡ προετοιμασία δύο νέων πού προσέρχονται στό Γάμο, πρέπει νά ἀποβλέπει στήν ἐνότητα, τήν ἀγιότητα, τήν καθολικότητα καί τήν ἀποστολικότητα τοῦ νέου ζευγαριοῦ μέσα στήν κοινωνία τοῦ Γάμου¹.

Μέσα λοιπόν στό Γάμο καλοῦνται δύο ἄνθρωποι νά οἰκοδομήσουν τήν **ἐνότητα**, νά γίνουν ἕνα ζευγάρι, ὅπως μία εἶναι καί ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ἐνότητα αὐτή τῶν προσώπων ἄνδρα - γυναίκας, βασιζέται στήν ἐνότητα τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ ἐνότητα αὐτή ὅταν καλλιεργεῖται καί οἰκοδομεῖται ἀπό τήν περίοδο τῆς μηνουσίας θά αὐξάνεται συνεχῶς γιά νά καταλήξει στήν πλήρη ἐνότητα καί ἔνωσή τους ὡς συζύγων. Ἡ σαρκική ἔνωσή τους στό Γάμο θά εἶναι ἡ ἐπισφράγιση καί ὀλοκλήρωση τῆς ἐνότητας πού ὑπάρχει, ἡ ὁποία εἶναι τό ἐχέγγυον κάθε ἀληθινῆς ἔνωσης².

Τό δεύτερο στοιχεῖο τῆς ἐκκλησιολογίας τοῦ Γάμου εἶναι ἡ **ἀγιότητα**. Ἄν ὁ Γάμος εἶναι ἅγιος εἶναι ἀκριβῶς γιατί ἀναφέρεται στόν Χριστό καί τήν Ἐκκλησία Του (Ἐφεσ. ε', 32), ἡ ὁποία εἶναι ἁγία ὀντολογικά ὡς σῶμα Χριστοῦ. Τήν ἀγιότητα πού ἔχει ἡ Ἐκκλησία

¹ Βλ. Α. Μ. Σταυρόπουλου, "Ποιμαντική προετοιμασία τῶν Μελλονόμενων (Προετοιμασία ἀγάπης)", Ἐθνικό Κέντρο Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, Αθήναι 1971, σελ. 85 κ.ε.

² Βλ. Α. Μ. Σταυρόπουλου, "Μυστήριον ἀγάπης - Ἐκκλησία μικρά ὁ Γάμος εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν", (Ἀνάγνωσται) τό περιοδικό "Κοινωνία", τεῦχος 2, 1975, σελ. 12 κ.ε.

δέν τήν κραιάει γιά τόν έαυτό της, αλλά τήν μεταδίδει, σάν έργαστήριο πού παράγει αγιότητα. Γι' αυτό κι ό Γάμος, ως μικρή Έκκλησία, καλεΐται νά γίνει τέτοιο έργαστήριο αγιότητας, χρησιμοποιώντας τά άγιαστικά μέσα της Έκκλησίας γιά τήν άπόκτηση βίου σωστοῦ καί θαυμαστοῦ καί απαλλαγμένου από κάθε άμαρτία, διατηρώντας καί τηρώντας τίς έντολές τοῦ Θεοῦ. Ἡ τήρηση τῶν έντολῶν Του, εΐναι πρόσκληση γιά τή Χάρη τοῦ Θεοῦ νά έπισκεφτεΐ τήν μικρά Έκκλησία, τόν Γάμο. Ἐτσι ή μικρή Έκκλησία γίνεται τόπος διαμονής, κατοικητήριο καί οἶκος τοῦ Θεοῦ, οἱ δέ σύζυγοι "οἰκείοι" Του. Μ' αὐτόν τόν τρόπο ή αγιότητα τοῦ ζεύγους, περιέχει από τή μιά τήν απαλλαγή από τήν άμαρτία καί τό κοσμικό φρόνημα, από τήν ἄλλη τήν οἰκείωση της ζωής καί της κοινωνίας της Άγίας Τριάδος, έν Άγίῳ Πνεύματι. Ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ στή ζωή τοῦ ζευγαριοῦ, εΐναι αὐτή πού θέτει σέ κίνηση ὅλο τό δυναμισμό τοῦ συζευγμένου ανθρώπου γιά νά αξιωθεΐ νά τελειωθεΐ στήν ἀρετή καί τόν άγιασμό³.

Ἡ **καθολικότητα** της αγάπης εΐναι τό τρίτο στοιχεΐο πού αναδεικνύει τό δεσμό ἄνδρα καί γυναίκας μέσα στό Γάμο σέ μυστήριο της Παρουσίας τοῦ Κυρίου. Ὁ Κύριος γίνεται ό συνδεικός κρίκος τοῦ ζευγαριοῦ πού εΐτσι κι ἄλλιῶς ένώθηκε στό ὄνομά Του. Γνωρίζουμε πώς ὅπου εΐναι ό Χριστός ἐκεΐ βρίσκεται καί ή Έκκλησία Του, στήν καθολικότητά της⁴. Τήν καθολικότητα της ἀλήθειας καί της αγάπης πού κάθε τοπική Έκκλησία, ἄν καί τοπική, τήν περικλείει μέσα της, εΐτσι καί ή μικρή Έκκλησία, ό γάμος, μετέχει στήν καθολικότητα της Μητρός Έκκλησίας, βιώνοντας τό "καθολικό" της παρουσίας τοῦ Κυρίου. Δηλαδή, εφόσον ό Γάμος εΐναι Μυστήριο αγάπης καί σύμβολο της καθ-ολικῆς αγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπο, τό ζευγάρι καλεΐται, ἄν καί ζεΐ μερικά, περιορισμένα χρονικά καί τοπικά, νά βιώσει τήν καθολική αγάπη τοῦ Θεοῦ ποιοτικά, εΐτσι ὥστε ν' άνοιγεΐ στήν κοινωνία καί έπικοινωνία ὄλων τῶν ζευγαριῶν πού βίωσαν αὐτή τήν αγάπη τοῦ Θεοῦ καί κοινωνία μαζί του, "πάντοτε καί πανταχοῦ καί ὑπό πάντων" τῶν ἄνδρῶν καί γυναικῶν⁵.

Προέκταση τοῦ στοιχείου της καθολικῆς αγάπης εΐναι ή **ἀποστολικότητα** στήν ὁποία ὠθεΐται τό ζευγάρι ἀπ' τήν καθολική αὐτή αγάπη. Ἡ ἀποστολικότητα συνίσταται σέ

³ Βλ. Γεωργίου Μαυρομάτη, "Τό Μυστήριο της Αγάπης (ό Γάμος)", έκδ. Τέρτιος, σελ. 26.

⁴ Βλ. Γεωρ. Μαυρομάτη ένθ. άνωτ σελ. 27 καί Νέα Θεμέλια, "Γάμος καί Συζυγία", έκδ. Αδελφότης Θεολόγων Η ΖΩΗ, σελ. 64-65.

⁵ Βλ. Α. Μ. Σταυρόπουλου, "Μυστήριο αγάπης - Έκκλησία μικρά ...", σελ. 13.

έξοδο, σέ έκχυση τής αγάπης πρὸς τὰ έξω, έτσι πού ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναίκα ξαναβρίσκουν τήν ἀποστολική τους διάσταση. Ἡ αγάπη ἀπό τή φύση της δέν εἶναι κάτι στενό καί κλειστό ἀλλά ἄνοιγμα καί ἀποστολή. Εἶναι αὐτή πού ὤθησε "φυσικά" τήν Ἁγία Τριάδα στήν δημιουργία τοῦ κόσμου, στήν ἐνανθρώπηση καί θυσία τοῦ Ὑιοῦ, στήν ἀποστολή τῶν Ἀποστόλων στόν κόσμο γιά τό κήρυγμα τής σωτηρίας. Γι' αὐτό ἡ ἀποστολικότητα τής Ἐκκλησίας καί τής μικρᾶς Ἐκκλησίας δέν πρέπει νά ἐκληφθεῖ μόνο μέ τήν τεχνική ἔννοια τοῦ ὄρου ἀποστολική, ὅτι δηλ. ἔχει τήν ἀρχή της στους Ἀποστόλους, ἀλλά καί στήν ἔννοια τής ἀποστολῆς⁶. Ἄρα λοιπόν τό ζευγάρι ἐντός τοῦ Γάμου εἶναι ἀποστολικό, ὅπως καί ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀποστολική, διότι ἔχει τή δική του ἀποστολή μαρτυρίας, παρουσίας καί παρηγοίας τοῦ χριστιανικοῦ βίου. Ὁ τρόπος ζωῆς καί συνολικῆς στάσης τοῦ ζευγαριοῦ στήν κοινωνία, ὡς χριστιανικοῦ ζευγαριοῦ, εἶναι ἴσως ἡ πιά ἄμεση, σύγχρονη καί ἀποτελεσματική μορφή ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς, σ' ἕναν κόσμο πού ἔχει ἀνάγκη ἀπό ἔμπρακτες καί ζωντανές παρουσίες φορέων τοῦ μηνύματος τοῦ Χριστοῦ⁷.

Συνεπῶς, ἀπό τὰ παραπάνω συμπεραίνουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία περικλείει ἐντός τοῦ μυστηρίου της, τήν ἔνωση ἀνδρός καί γυναικός καί διά τοῦ μυστηριακοῦ της χαρακτήρα τήν καθιστᾶ μυστήριον. Σ' αὐτό τό συμπέρασμα θά καταλήγουμε συνεχῶς διότι τό μυστήριο τοῦ Γάμου καλεῖται νά ἐνεργήσει τή μεταμόρφωση τής ἔνωσης αὐτῆς σύμφωνα μέ τίς διαστάσεις καί τὰ πρότυπα τής Ἐκκλησίας ὥστε ἀπό κοινοῦ ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναίκα νά οἰκοδομήσουν τή μικρή τους κατ' οἶκον Ἐκκλησία, ὡς τόπο τής παρουσίας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καί ἔκφραση τής μελλούσης Βασιλείας Ἐου. Ἀυτή ἡ ἔνωση τοῦ ζευγαριοῦ ἀναδεικνύεται σέ σύμβολο τοῦ μεγάλου μυστηρίου τής ἔνωσης Χριστοῦ καί Ἐκκλησίας. Ἀυτός εἶναι ὁ τρόπος ὅπου τό ἀνθρώπινο μυστήριο (ὁ γάμος), γίνεται ἐκκλησιολογικό μυστήριο μέ ἀναφορά στήν Ἐκκλησία. Τό συμβολικό δηλ. γεγονός (ὁ ἀνθρώπινος γάμος), ἀναλαμβάνεται ἀπ' τό ὄντολογικό γεγονός (ἔνωση Χριστοῦ καί Ἐκκλησίας ὡς κεφαλῆς καί σώματος)⁸.

⁶ Βλ. Γεωρ. Μαυρομάτη ἐνθ. ἄνωτ σελ. 27 καί Ἀ. Μ. Σταυρόπουλου, "Ποιμαντική προετοιμασία ...", σελ. 90-91.

⁷ Βλ. Γεωργίου Δημοπούλου (Ἀρχιμ.), "Κατ' οἶκον Ἐκκλησία - Ἡ οἰκογένεια", ἔκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων Ὁ ΣΩΤΗΡ, σελ. 189.

⁸ Βλ. Ἀ. Μ. Σταυρόπουλου, "Μυστήριον αγάπης - Ἐκκλησία μικρά ...", σελ. 7-8.

8) Σεξουαλικότητα, Έρωτας, Αγάπη

Μιλώντας για αγάπη πρέπει να ξεχωρίζουμε σ' αυτήν τρεις διαφορετικές όψεις, που συχνά τις συγχέουμε ή χρησιμοποιούμε τη μιά αντί της άλλης. Συνήθως, σύμφωνα με τις πλατωνικές φιλοσοφικές απόψεις, ξεχωρίζουμε το ανθρώπινο πρόσωπο σε τρεις διαστάσεις: την σωματική, την ψυχική και την πνευματική. Ο γάμος είναι κι αυτός ένας ζωντανός οργανισμός, ένα πνευματικό και ψυχοσωματικό όν, που αποτελείται από δύο πρόσωπα που καλούνται να λειτουργούν εις ενότητα. Συνειρμικά λοιπόν το "πρόσωπο" του γάμου, έχει κι αυτό τρεις διαστάσεις: τη σεξουαλικότητα, τον έρωτα και την αγάπη¹.

Η σωματική διάσταση αντιστοιχεί στη σεξουαλικότητα, η οποία περιλαμβάνει όλες τις άμεσες βιολογικές λειτουργίες και αισθήματα, από τη γονιμοποίηση ως τον τοκετό και ιδιαίτερα, τα αντανεκλαστικά που συνδέονται μ' αυτές, όπως είναι η στύση, η έκσπερμάτωση, ο όργασμος κ.λ.π. Η σεξουαλικότητα, όπως όλες οι βιολογικές λειτουργίες, δεν κατευθύνεται προς ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, αλλά προς το άτομο του αντιθέτου φύλου. Προς το αντικείμενο που την διεγείρει. Κατευθύνεται προς το άτομο, ξεκινώντας από ένα άλλο άτομο και ξεπερνώντας βέβαια το άτομο, αφού έχει σαν σκοπό την παραγωγή απογόνων και χρειάζεται γι' αυτό ένα άλλο άτομο του αντιθέτου φύλου. Ωστόσο το άμεσο κίνητρό του παραμένει η εγωιστική ικανοποίηση της επιθυμίας, ή φιληδονία².

Τό άλλο άτομο γίνεται απλώς το μέσον και τα αισθήματά του δεν ενδιαφέρουν καθόλου τη σεξουαλικότητα. Παρά το μειονέκτημα του απρόσωπου χαρακτήρα της, η σεξουαλικότητα δεν πρέπει να υποτιμάται, γιατί είναι επιφορτισμένη με την εύλογια της αναπαραγωγής και είναι θέλημα και έργο του Θεού, όπως η θρέψη, η αναπνοή και η κυκλοφορία του αίματος. Αλλά, όπως ακριβώς όλες οι λειτουργίες, πρέπει κι αυτή να ενταχθεί σ' ένα σύνολο, γιατί είναι άφύσικο να λειτουργεί μόνη της. Έτσι, για παράδειγμα, όποιος τρώει παράλογα φθείρεται, αντί να τραφεί. Κι ο άνθρωπος που άγεται και φέρεται από τις στοιχειώδεις σεξουαλικές έλξεις και όρμες του, φθείρεται ως πρόσωπο, γιατί παύει

¹ Βλ. Th. Bonet, "Ο Γάμος", έκδ. Η Έλαφος, σελ. 20.

² Βλ. Γιανναρά - Ζαννή - Κούρτση..., "Έρωτας και Γάμος", σειρά *Σύντομα*, έκδ. Αθηνά, σελ. 150.

νά είναι πρόσωπο και μεταβάλλεται σε μία αυτόματη λειτουργία μιᾶς ἀπρόσωπης βιολογικῆς διαδικασίας. Ὡστόσο, τὸ θετικὸ στοιχεῖο ποὺ παραμένει στὸν ἀπρόσωπο αὐτὸ χαρακτήρα εἶναι ἡ εὐστάθεια. Δηλαδή μένει ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τίς ψυχολογικὲς διακυμάνσεις καὶ ἐξασφαλίζει, ὡς παράγοντας, μία σταθερότητα στὶς τρικυμίες τοῦ ἐγγάμου βίου. Ἔτσι ἴσως νά εἶναι σχεδιασμένη ἀπὸ τὸν Δημιουργό: Ἀπρόσωπη, τυφλή καὶ κουφή, χωρὶς αἰσθήματα³.

Ὁ ἔρωτας ἀντίθετα, ἀποβλέπει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀγαπημένου προσώπου. Αὐτὸ ποὺ ἔλκει ἐρωτικά, δέν εἶναι τὸ ἄλλο φύλο γενικά, ἀλλὰ ἓνα συγκεκριμένο πρόσωπο, μὲ δικά του προσωπικά χαρακτηριστικά. Ὁ ἔρωτας δέν ξυπνᾷ στὴ θεὰ τοῦ γυμνοῦ σώματος, ἀλλὰ σιὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ ἐξωτερικεύουν τὴν ψυχὴ τοῦ συγκεκριμένου προσώπου, ὅπως ἡ ἔκφραση τοῦ προσώπου, μιὰ κίνηση, ἓνας λόγος κ.ο.κ. Γι' αὐτὸ ὁ ἔρωτας τίς περισσότερες φορές προτιμᾷ τὸ ντυμένο καὶ εὐπρεπὲς ἀπ' τὸ γυμνὸ καὶ προκλητικόν.

Ὁ ἔρωτας ἐπιστρατεύει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νά φανερώσει τὰ ἰδιαίτερα ἀνδρικό καὶ γυναικεῖα χαρακτηριστικά τῆς προσωπικότητας. Ὁ ἵπποτισμός, τὸ θάρρος, ἡ εὐγένεια γιὰ τὸν ἄνδρα, ἡ γοητεία, ἡ χάρη, ἡ γλυκύτητα γιὰ τὴ γυναίκα, ἀποτελοῦν ἐρωτικὲς ἐκδηλώσεις μὲ τὴν πιὸ καθαρὴ καὶ καλὴ τους ἔννοια⁴. Ἐπειδὴ ἀποτελεῖ δραστηριότητα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, εἶναι πάντα μιὰ σχέση ἀνάμεσα σὲ δύο συγκεκριμένα πρόσωπα. Δέν ἀποβλέπει στὴν ἱκανοποίησιν μιᾶς ἐγωιστικῆς ἐπιθυμίας ἀλλὰ στὴ δημιουργία μιᾶς σχέσης, ὅπου ὁ ἓνας θὰ εὐχαριστεῖ τὸν ἄλλον. Ὅ,τι δίνει χαρὰ καὶ στοὺς δύο ἀγαπημένους, τὸ ἀμοιβαῖο δόσιμο, ἡ ἀπορρόφηση τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἡ κατάλυση τοῦ "ἐγώ" γιὰ χάρη τοῦ "εὐ", αὐτὸ θὰ πεῖ ἔρωτας. Ἡ συνάντηση καὶ ἀναγνώριση τοῦ ἀνεπανάληπτου, τοῦ μοναδικοῦ. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ ὠραῖα, ὁ ἔρωτας ἔχει καὶ κάτι ἀρνητικόν: δέν βλέπει τίποτε πέρα ἀπ' τὸ ζευγάρι. Σπάζει μὲν τὸ κέλυφος, τὸ καβουκι τῆς ἀπομόνωσης τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ συχνά δημιουργεῖ καινούριον γύρω ἀπ' τὸ ζευγάρι. Ὁ μέγας πειρασμὸς τοῦ ἔρωτα εἶναι ὁ ἐγωισμὸς τοῦ ἐρωτικοῦ ζευγαριοῦ⁵.

Ἡ τρίτη διάσταση τοῦ γάμου, ἡ πνευματικὴ, εἶναι ἡ Ἀγάπη. Τὸ κέντρο βάρους τῆς σεξουαλικότητας, εἶδαμε ὅτι βρίσκεται στὸ "ἐγώ", τοῦ ἔρωτα στὸ "ἐμεῖς", στὸ ζευγάρι: τὸ

³ Βλ. Th. Bovet, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 21.

⁴ Βλ. Th. Bovet, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 22 καὶ Γιανναρᾶ - Ζαννῆ - Κούρτση..., ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 151.

⁵ Βλ. Th. Bovet, αὐτόθι.

κέντρο βάρους της αγάπης όμως βρίσκεται πέρα απ' τό ζευγάρι. Στην αγάπη υπάρχει πάντα μία υπευθυνότητα για τόν άλλον καί για τούς δύο απέναντι ενός τρίτου (καί δέν έννοοῦμε προφανῶς τό παιδί ἢ τά παιδιά). Αὐτή εἶναι ἡ ἀπεριόριστη ἀμοιβαία πίστη ἀκόμα κί ὅταν κάποιος απ' τούς δύο δέν τό θέλει πιά ἢ δέν τό μπορεῖ. Ἡ αγάπη ἔχει ρίξει τά θεμέλιά της στό γάμο, πού εἶναι δύσκολο ἔτσι νά τόν ξεκουνίσει κανεῖς καί θεμέλιά του εἶναι ἡ πίστη. Ὁ καθένας ἀγαπάει τόν ἄλλο ὄχι γιά τήν ὁμορφιά του ἢ τήν ἐξυπνάδα του, ἀλλά ἐπειδή υπάρχει. Γι' αὐτό ἡ ἀληθινή αγάπη δέν εἶναι δεμένη μέ τή διαφορά τοῦ φύλου, ὅπως ὁ ἔρωτας καί ἡ σεξουαλικότητα. *"Ὁὐκ ἐνι ἄρσεν καί θῆλυ, πάντες γάρ ὑμεῖς εἰς ἑστέ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ"* (Γαλ. γ', 28).

Γι' αὐτό ἡ αγάπη εἶναι ἴδια καί στή φιλία. Λγαπαῖς τόν ἄλλο, εἴτε οὐζυγο, εἴτε φίλο, εἴτε συνάνθρωπο, γιατί ἐσύ εἶσαι ἐσύ κί αὐτός εἶναι αὐτός⁶. Σαφῶς λοιπόν ἡ πραγματική αγάπη ξεπερνάει τά ὅρια τοῦ ζευγαριοῦ, τῆς οἰκογένειας, τῆς φιλίας καί προσπαθεῖ ν' ἀγκαλιάσει ὅλο τόν κόσμο γνωστούς καί ἀγνώστους, φίλους καί ἐχθρούς, ἔμψυχα καί ἄψυχα, διότι ἔχει ὡς κοινή ἀφετηρία τόν κοινό δημιουργό τῶν πάντων, τόν Θεό, ἀλλά καί ὡς κατάληξη πάλι τόν Θεό ἔχει. Απ' αὐτόν πηγάζει, σ' αὐτόν καταλήγει διότι σ' αὐτόν *"ἀνακεφαλαιώνονται"* τά πάντα σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας.

Καί πάλι ὅμως, θά ἦταν μεγάλο σφάλμα, χάρην τῆς ὑπεροχῆς τῆς αγάπης, νά τήν φέρουμε ἀντιμέτωπη μέ τόν ἔρωτα σάν νά ἦταν ἀντίθετα ἢ σάν νά ἦταν ἡ αγάπη *"πίο χριστιανική"* απ' τόν ἔρωτα⁷. Καί τά δύο χρειάζονται σ' ἕνα καλό γάμο. Κάθε καλός γάμος πρέπει νά εἶναι καί λίγο φιλία, ἀλλά ὄχι μόνο φιλία, ὄχι μόνο αγάπη. Πρέπει νά υπάρχει καί λίγο πάθος ὥστε νά προσπαθοῦν κάθε στιγμή νά κάνουν ὁ ἕνας τόν ἄλλο εὐτυχισμένο, νά εἶναι ὁ ἕνας γιά τόν ἄλλο μία ἐκπληξη.

Ἀλλοίμονο ὅμως, ἂν ὁ γάμος ἔμενε μόνο πάθος, μόνο ἔρωτας ἢ μόνο σεξουαλικότητα. Χρειάζεται κλιμακούμενη αὐτοκυριαρχία. Γιά ν' ἀναπτυχθεῖ ὁ ἔρωτας πρέπει νά κυριαρχηθεῖ ἡ σεξουαλικότητα. Γιά ν' ἀναπτυχθεῖ ἡ αγάπη, ἀπαιτεῖται κυριαρχία πάνω στόν ἔρωτα. Διότι ὁ γάμος ὡς ὅλον, ὡς προσωπική ὁλότητα καί ζωντανός ὀργανισμός, εἶναι πολύ περισσότερο ἀπό σεξουαλικότητα, περισσότερο ἀπό ἔρωτας, ἀλλά θά τολμούσαμε νά ποῦμε περισσότερο κί ἀπό αγάπη. Γιατί ὡς ὅλον, εἶναι περισσότερο κί απ'

⁶ Βλ. Th. Bonet. ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 26 καί Γιανναρά - Ζαννῆ - Κούρτση..., ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 158.

⁷ Βλ. Th. Bonet. αὐτόθι καί Γιανναρά - Ζαννῆ - Κούρτση..., αὐτόθι.

αὐτά τὰ τρία μαζί. Τό ὅλον, καί μαθηματικῶς, εἶναι πάντα περισσότερο ἀπό τό ἄθροισμα τῶν μερῶν πού τό ἀποτελοῦν⁸.

---

⁸ Βλ. Th. Bovet, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 27.

9) Πορεία προς τὰ ἔσχατα

Ἀποτελεῖ πικρή ἀλλά ἀληθινή, κοινή ἐμπειρία καί γνώση, ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου πάνω σ' αὐτόν τόν κόσμο κάποτε τελειώνει. Δέν εἶναι ὅμως αὐτό τό τέλος καί τό τέρμα. Ἀποτελεῖ, ὅπως ἀκριβῶς καί στήν ἀρχαιοελληνική ἔννοια τοῦ ὄρου "τέλος," τήν ἀφειρητία γιά μιά νέα ζωή. Ὁ Γάμος εἶναι ἕνας σταθμός (ὁ σημαντικότερος ἴσως) σ' αὐτή τήν ἐπίγεια πορεία του. Ἡ ἀρχή τῆς πορείας δύο νέων προσώπων πού μαζί θ' ἀγωνισθοῦν νά φθάσουν στή θέωση καί στήν αἰωνιότητα¹. Βέβαια ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου πάνω στή γῆ εἶναι πολύ σύντομη σέ σχέση μέ τήν αἰωνιότητα. *"Ὡς ἄνθος μαραίνεται καί ὡς ὄναρ παρέλκειται"* (Ἀκολουθία τῆς Κηδείας). Ἡ σύντομη ὅμως αὐτή πορεία δέν εἶναι πάντοτε ἀνθόσπαρτη καί εὐτυχισμένη. Ἐχει καί εὐχάριστες στιγμές ἀλλά καί δυσκολίες καί προβλήματα καί προσωπικό σταυρό πού καλεῖται ὁ καθένας νά σηκώσει ἀγόγγυστα. Εἶναι γνωστό, ὅτι ὁ δρόμος πρὸς τήν ἀγιότητα καί τή θέωση εἶναι στενός, δύσκολος, ἀσκητικός, σταυρικός.

Ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία εἶναι τό πῶς θά πορευθοῦμε, πῶς θά φθάσουμε στό τέρμα τῆς ἐπίγειας ζωῆς μας καί πῶς θά σταθοῦμε ἀπέναντι στό μέλλον, στήν αἰωνιότητα. Ἡ μητέρα Ἐκκλησία εὐχεται πρὸς τόν Ἰ. Χριστό γιά τόν νυμφίο ὡς ἐξῆς: *"Μεγαλύνθητι νυμφίε, ὡς ὁ Ἀβραάμ ... πορευόμενοι ἐν εἰρήνῃ καί ἐργαζόμενοι ἐν δικαιοσύνῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ"*. Καί γιά τή νύμφη: *"Καί σύ νύμφη, μεγαλύνθητι ὡς ἡ Σάρρα, εὐφραινομένη τῷ ἰδίῳ ἀνδρί, φυλάττουσα τοὺς ὄρους τοῦ νόμου, ὅτι οὕτως ἠεδόκησεν ὁ Θεός"*. Καί γιά τοὺς δύο μαζί: *"ἐυαρεστήσαντες ἐνώπιόν σου, λάμπωσιν ὡς φωστῆρες ἐν οὐρανῷ ἐν σοί τῷ Κυρίῳ ἡμῶν"* (Ἀκολουθία τοῦ γάμου).

Κάποτε ἀργά ἢ γρήγορα ὅλοι φθάνουν στό τέλος τῆς παρούσας ζωῆς γιά νά εισέλθουν στήν αἰωνιότητα. Ἐκεῖ θά περιμένει τοὺς ἀγωνιστές αὐτῆς τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος, γιά νά τοὺς ἀποδώσει τὰ ἀμάρτανια στέφανα τῆς δόξας Του ὡς *"ἀσπίλους καί ἀμάμους καί ἀνεπιβουλεύτους εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων"*. Τύπος καί σύμβολο αὐτῶν τῶν ἀμαράντων

¹ Βλ. Γεωργίου Καλοπούζου, "Σκέπτεσαι τόν γάμο;", ἔκδ. Φωτοδότες, σελ. 83.

στεφάνων τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ εἶναι καί τὰ στέφανα τοῦ γάμου. *"Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, δόξα καί τιμὴ στεφάνωσον αὐτούς".* Μακάριοι... *"οἱ καλῶς ἀθλήσαντες καὶ στεφανωθέντες".*

Ὁ γάμος λοιπὸν δέ σὼζεται καὶ δέν σὼζει τὸν ἄνθρωπο μόνο μὲ τίς ιδέες καὶ τοὺς νόμους μας, ἀλλὰ προπαντὸς μὲ τὴ μεταμόρφωση ζωῆς τῶν μετεχόντων σ' αὐτόν καὶ τὸ εὐρύτερο ἄνοιγμά του στὴν κοινωνία, δηλ. τὴν ἀγάπη.

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἐκκλησιολογικὴ του διάσταση καὶ ἡ ἐσχατολογικὴ του προοπτικὴ, ὁ ὀριστικὸς θρίαμβος τῆς ἐλεύθερης ἀγάπης². Ὁ γάμος ἀποτελεῖ τὸν συγκεκριμένο χῶρο πραγματοποιήσεως τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ χῶρος στὸν ὁποῖο καλοῦμαστε νὰ ἀνακαλύψουμε τὸ προσωπικὸ καὶ ἀνθρώπινο νόημα τῆς ζωῆς, νὰ ἀσκήσουμε δημιουργικὰ τὰ χαρίσματα καὶ τὰ τάλαντα ποῦ μᾶς δόθηκαν μὲ τὸ Βάπτισμα καὶ τὸ Χρίσμα, νὰ συνεργαστοῦμε μὲ τὸ Θεὸ στὴν ὑπόθεση τῆς μεταμόρφωσης καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου μέσα στὴν ἀγάπη καὶ μὲ τὴν ἀγάπη³. Νὰ ἐπιτύχουμε διὰ τῆς συζυγικῆς ἀγάπης τὴν ἔνωσή μας μὲ τὸ Θεό, ποῦ εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τοῦ γάμου καὶ ἡ ἴδια ἡ σωτηρία.

Εἰδικότερα στὴν ἐποχὴ μας, ποῦ ἡ ἀγάπη εἶναι τόσο δύσκολη ὑπόθεση ἄς πείσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τοὺς ἄλλους πὼς ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ πνευματικὸς νόμος τοῦ εἶναι μας, τῆς ὑπαρξῆς μας, τοῦ εἶναι καὶ τοῦ ἀεὶ εἶναι. Πὼς ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ ἄνοιγμα τοῦ κόσμου στοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εἴσοδος τῆς ἱστορίας στὴ Βασιλεία Του⁴: *"Ἀλληλοῦσα ὅτι ἐβασίλευσε Κύριος ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ· χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα καὶ δῶμεν τὴν δόξα αὐτῷ ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἠτοίμασε ἑαυτήν... Μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι"* (Ἀποκ. 19', 6-9).

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἱερολογία τοῦ γάμου ἀρχίζει μὲ τὴν ἐκφώνηση *"ἐὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ"* καὶ δείχνει πόσο στενά εἶναι συνδεδεμένο τὸ μυστήριον αὐτὸ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸ μυστήριον τῆς ἐσχατολογικῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Στὸν πρῶτο μάλιστα καιρὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁ γάμος δέν ἦταν μιά ἰδιαίτερη καὶ ἀνεξάρτητη ἱεροτελεστία ἀλλὰ ἦταν ὀργανικά συνδεδεμένος μὲ τὴ θεία Εὐχαριστία, ποῦ σήμαινε πὼς ὁ γάμος καταξίωνε τοὺς ἀνθρώπους νὰ μετέχουν καὶ τοῦ εὐχαριστιακοῦ

² Βλ. Μιχ. Καρδαμάκη (Πρωτοπρ.), "Ἀγάπη καὶ γάμος", ἐκδ. Ἀκρίτας, σελ. 27.

³ Αὐτόθι.

⁴ Βλ. Μιχ. Καρδαμάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 103.

δείπνου τῆς βασιλείας. Ἡ Ἐκκλησία παρέδιδε στούς συζύγους τὰ Τίμια Δῶρα καί τούς προέπεμπε στήν ἀμίαντον κοίτην τους⁵.

Ὑπό τίς προϋποθέσεις αὐτές, ὁ γάμος ὡς σωτηριολογικό καί ἐκκλησιολογικό μυστήριον, μέ ἔντονες τίς εὐχαριστιακές καί ἐσχατολογικές του προεκτάσεις γιά τήν εἴσοδον τοῦ ἀνθρώπου στόν *"νομφῶνα"*, τήν *"πασιάδα"* καί τό *"δείπνον"* τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, εἶναι δυνατό νά χαρακτηριστεῖ καί ὡς *"συζυγική πεντηκοστή"*⁶, ἀφοῦ ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι αὐτή πού τήν ἀνθρώπινη κίνηση καί πράξη τοῦ γάμου τήν καθιστᾷ θεία καί θεοσώσιμη πράξη καί ἐνέργεια σωτηριολογική⁷ γιά τήν τελείωση καί τή δόξα τῶν συζύγων, γιά τήν ὀλοκλήρωση καί τήν ἀγιοποίησή τους στόν παρόντα καί στόν μέλλοντα αἰῶνα.

---

⁵ Βλ. Γεωργίου Πατρῶνου, *"Θεολογία καί ἐμπειρία τοῦ Γάμου"*, ἐκδ. Δόμος, σελ. 243.

⁶ Βλ. Π. Εὐδοκίμοφ, *"Μυστήριον Ἀγάπης"*, ἑλλην. μετ. Ἀθῆναι 1967, σελ. 39 καί 143.

⁷ Βλ. Γεωργίου Πατρῶνου, *ἐνθ' ἀνωτ.*, σελ. 250.

10) Γάμος και Άγαμία

Τόσο ο γάμος όσο και η άγαμία ή παρθενία είναι δύο τρόποι ζωής, δύο δρόμοι που και οι δύο μπορούν να οδηγήσουν εξ ίσου στη Βασιλεία του Θεού. Άρκει αυτοί που θα τους περπατήσουν να το κάνουν με σύνεση, προσοχή και φόβο Θεού. Μπροστά σε κάθε Χριστιανό προβάλλουν δύο δρόμοι ζωής, και οι δύο θεόδοτοι και χαρισματικοί. Γάμος και άγαμία. Ποιό δρόμο θα ακολουθήσει ο καθένας είναι προσωπική του υπόθεση. Σ' αυτό το μεγάλο σταθμό της ζωής ενός ανθρώπου δεν έχουν θέση οι πιεστικές και έγωιστικές υποδείξεις των γονέων, των φίλων και των συγγενών. Ο κάθε άνθρωπος πρέπει ελεύθερα και με τη δική του θέληση να διαλέξει, ό,τι από τα δύο του ταιριάζει, ό,τι τον αναπαύει, τον κάνει ευτυχισμένο, ό,τι θα τον οδηγήσει με επιτυχία στο τέλος, στη θέωση, στην αιωνιότητα. Το συμφέρον του ανθρώπου είναι να ζητά ο άνθρωπος στην προσευχή του το φωτισμό και την ενίσχυση του Θεού σ' αυτή του την απόφαση. *"Γνώρισόν μοι, Κύριε, όδόν έν η̄ πορεύσομαι"* (Ψαλμ. ρμβ', 8). Όμως τελικά ο ίδιος θα πρέπει να πάρει την τελική απόφαση αφού έχει φτάσει σε πνευματική κατάσταση τέτοια ώστε να μπορεί να αναγνωρίσει και την κλήση του Θεού προς αυτόν. *"Έκαστος ίδιον χάρισμα έχει έκ θεού"* (Α' Κορ. ζ, 7)¹. Έτσι άλλος θα βρει ότι έχει το χάρισμα της άγαμίας και άλλος του γάμου. Δεν πρέπει να σκεφτεί πονηρά και να διαλέξει ό,τι του φαίνεται εύκολο, άνετο ή ανώδυνο, αλλά να αποδεχθεί την κλίση του δικού του χαρίσματος που θα τον οδηγήσει στην αιωνιότητα.

Γνωρίσματα και των δύο βίων είναι η εγρήγορη και ο πνευματικός αγώνας. Ο έγγαμος και ο άγαμος έχουν κληθεί με την άσκηση και τον αγώνα τους να γίνουν *"βασταί της βασιλείας του Θεού"* (Ματθ. ια', 12) για να πετύχουν τη σωτηρία.

Κάθε γνήσιος Χριστιανός είναι κι ένας διαφορετικής μορφής *"άσκητής"*. Ο μοναχός καλεΐται να ζήσει την άρετή της παρθενίας, ο έγγαμος καλεΐται να ζήσει την άρετή της σωφροσύνης και της συζυγικής πίστης. Διότι ο γάμος δεν είναι μια άχαλίνωτη ζωή που μπορεί ο καθένας να κάνει ό,τι του άρέσει, αλλά οφείλουν οι έγγαμοι να κατακτιούν

¹ Βλ. Γεωργίου Καλπούζου, "Σκέπτεσαι τόν γάμο;", έκδ. Φωτοδότες, σελ. 13-14.

καθημερινά την άγνότητα και την καθαρότητα στο γάμο, με την αδιάκοπη συζυγική άσκηση και αγωνιστικότητα².

Και ο δρόμος του γάμου και της αγαμίας είναι όδοι στενές και τεθλιμμένες. Χρειάζονται άντοχή, υπομονή, υποταγή, καρτερία, ύπακοή και ταπείνωση για να βαδιστούν με επιτυχία. Ο καθένας σηκώνει το δικό του σταυρό μέσα σ' αυτούς τους δρόμους, σ' έναν κόσμο γεμάτο εϋδαιμονισμό, σαρκολατρεία και αυθαιρεσία.

Πρέπει βέβαια να παραδεχτούμε ότι σύμφωνα με την Αγία Γραφή γενικώς και την Ίερά Παράδοση, η φυσική κατάσταση του ανθρώπου είναι ο γάμος. Παράβαση του φυσικού κανόνα είναι η ανικανότητα, η αγαμία και η κακογαμία. Ο χριστιανισμός όμως, πού δέχεται τό θαῦμα, δέχεται και την αγαμία σάν δῶρο και εὐλογία Θεοῦ, σάν θαῦμα και ειδική χάρη, χαρακτηρίζοντάς την ὡς *"ὑπέρ φύσιν"* κατάσταση³. Ο ἴδιος ὁ Κύριος ὀνομάζει εὐνοχισμόν την αγαμία: *"Δέν μποροῦν ὅλοι νά δεχτοῦν τήν ἀλήθεια αὐτή, ἀλλά μόνο ἐκεῖνοι στούς ὁποίους ἔχει δοθεῖ αὐτή ἡ χάρη. Γιατί ὑπάρχουν εὐνοῦχοι πού ἀπ' τήν κοιλιά τῶν μητέρων τους γεννήθηκαν ἔτσι (ἀνίκανοι) καί ὑπάρχουν εὐνοῦχοι πού εὐνοχίστηκαν ἀπό τούς ἀνθρώπους (αὐτό πού ἐννοοῦμε κί ἐμεῖς σήμερα) καί ὑπάρχουν εὐνοῦχοι πού εὐνοχίστηκαν μόνοι τους γιά τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν (οἱ ἐλευθέρως ἐπιλέξαντες τήν παρθενία). Ὅποιος μπορεῖ νά τό δεχτεῖ αὐτό, ἄς τό δεχτεῖ"* (Ματθ. 19', 11-12).

Συστατικά τῆς χριστιανικῆς αγαμίας εἶναι ἡ ἐκλογή τοῦ ἀγάμου βίου μέ δικιά μας ἐλεύθερη βούληση χωρίς ὅποιονδήποτε ἐξαναγκασμό, ἡ φανερή ὕπαρξη τῆς *"εἰδικῆς"* χάριτος τοῦ Θεοῦ καί ἡ χρησιμοποίηση μέ ταπεινοφροσύνη ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου γιά τή δόξα τοῦ Θεοῦ⁴. Τό ἰδεῶδες τῆς αγαμίας περιγράφεται ἀπό τόν Κύριο, κυρίως ὡς κατάσταση τῶν ἀνθρώπων στή μετά θάνατον ζωῆ, ἐνῶ ἡ ἐπίγεια ζωῆ εἶναι ἡ ἔγγαμη ζωῆ. Μετά θάνατον δηλ. καί μετά τή Δευτέρα Παρουσία, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θά ζοῦν ἄγαμοι σάν ἄγγελοι (Λουκ. κ', 34-36)⁵.

² Βλ. Γεωργίου Καλπούζου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 14-15 καί Χαραλάμπους Χατζοπούλου (πρωτοπρ.), "Τό Ίερό Μυστήριον τοῦ Γάμου", Ἀθήνα 1990, σελ. 203-205.

³ Βλ. Νίκου Μπουγάτσου, "Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία γιά τό σκοπό τοῦ Γάμου", ἔκδ. Ἐπιτάλοφος, σελ. 32.

⁴ Βλ. Νίκου Μπουγάτσου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 32 καί 35.

⁵ Βλ. Νίκου Μπουγάτσου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 33.

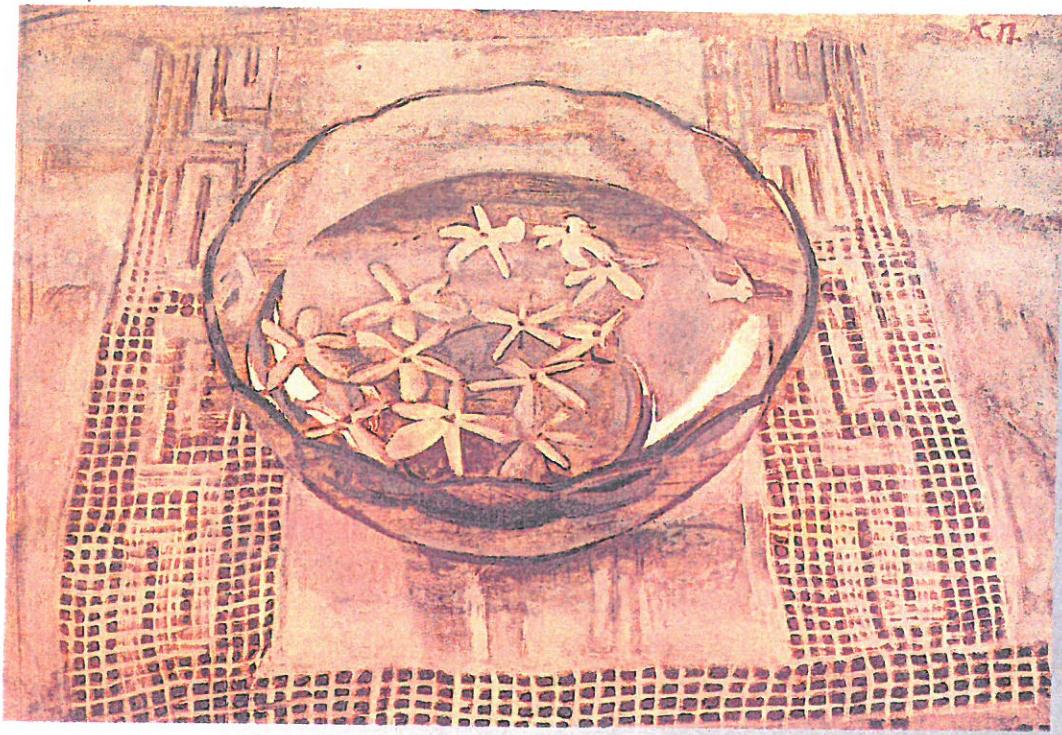
Ανάγκη, ίσως είναι, να τονίσουμε εδώ ότι υπάρχουν και μερικές ψυχολογικές, συναισθηματικές και ανατομικές αναπηρίες που πρέπει, κατά τη γνώμη μας, να αποκλείουν για ένα άτομο τη δυνατότητα να έλθει σέ γάμο. Τραγικό λάθος δέ και μεγάλη άμαρτία τῶν ἰδίων καί τῶν κηδεμόνων ἢ συγγενῶν τους εἶναι νά ἀποκρύπτουν τήν πάθηση καί νά προτρέπονται σέ γάμο. Ὁ γάμος αὐτός μᾶλλον θά ἀποτύχει. Εἶναι ἓνα εἶδος ἐκβιασμοῦ, ψυχολογικοῦ θά τόν χαρακτηρίζαμε, πού εἶναι ὅμως ὁ πιό ἀνέντιμος, ὁ πιό δόλιος, ὁ πιό εἰδεχθής.

Ἀπ' ὅλα αὐτά θά μπορούσε νά λεχθεῖ, ὡς κατακλείδα, ὅτι στή συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας πάντοτε ὑπῆρχε ἡ βεβαιότητα πῶς *"ἡ μοναστική ἀγιότης καί ἡ συζυγική ἀγιότης εἶναι οἱ δύο πλαγιές τοῦ ὅρου Θεσβάρ (τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου), ὅπου καί τῆς μιᾶς καί τῆς ἄλλης τό τέλος εἶναι τό Ἅγιον Πνεῦμα καί οἱ δύο ὡς ὁδοί ζωῆς κατευθύνουν τόν ἄνθρωπο στήν αἰώνια χαρά τοῦ Κυρίου"*⁶. Ἄρα ἓνας πιστός μέσα στό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας δέν καλεῖται οὐσιαστικά νά διαλέξει μεταξύ γάμου καί ἀγαμίας ὡς μεταξύ δύο τελείως διαφορετικῶν καταστάσεων. Ἀλλά μεταξύ δύο διαφορετικῶν μορφῶν γάμου, δηλαδή μεταξύ τοῦ τωρινοῦ γάμου πού μειέχει καί τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ γάμου ἐκείνου πού ἔχει σαφή μελλοντικό καί ἐσχατολογικό χαρακτήρα, ὅπως θά τόνιζε κί ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης⁷. Ἄφοῦ ἡ μοναχική πολιτεία χαρακτηρίζεται συχνά κί ὡς στενότερος γάμος μέ τή νόμφη Ἐκκλησία (γιά τούς μοναχοῦς) ἢ τό Νυμφίο Χριστό (γιά τίς μοναχές).

⁶ Π. Εὐδοκίμοφ, "Μυστήριον ἀγάπης", σελ. 69 (βλ. Γεωργίου Πατρῶνου, "Θεολογία καί ἐμπειρία τοῦ γάμου", ἔκδ. Δόμος, σελ. 263-264).

⁷ Γρηγορίου Νύσσης, Περὶ παρθενίας 20,3 (βλ. Γεωργίου Πατρῶνου, μνημ. ἔργο, σελ. 264).

11) Τεκνογονία

Ἡ τεκνογονία εἶναι ἀδιαμφισβήτητα μιά εὐλογία τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο γιατί τόν καθιστᾷ συνδημιουργό Του. Εἶναι τό μυστήριο τῆς ζωῆς, ἡ γέννηση ἀνθρωπίνων υπάρξεων πού σκοπό ἔχουν τήν αἰωνιότητα. Τήν εἰσοδό τους στή βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Κάτω ἀπό αὐτή τή σωτηριολογική καί ἐσχατολογική προοπτική τῆς τεκνογονίας ἡ Ἐκκλησία εὔχεται στήν ἀκολουθία τοῦ γάμου νά χαρίσει ὁ Θεός στούς νεονύμφους *"καρπὸν κοιλίας"*, νά τοὺς ἀξιώσει νά δοῦν *"τέκνα τέκνων"* καί νά πληθυνθοῦν *"ὡς ὁ Ἰακώβ καί ἡ Ραχὴλ"*.

Σημειώσαμε καί στήν ἀρχή βέβαια, ὅτι ἡ τεκνογονία δέν ἀποτελεῖ τόν πρωταρχικό καί κύριο σκοπό τοῦ γάμου. Γιατί τότε ὁ γάμος τῶν ἀτέκνων ζευγαριῶν δέν θά εἶχε νόημα. Κί ὅμως, καί σ' αὐτές τίς περιπτώσεις, ὁ σκοπός τοῦ γάμου ἐκπληρώνεται μέ τήν τελείωση τῆς ἀγάπης καί τόν ἀγιασμό τῶν συζύγων. Πρέπει νά κατανοήσουν οἱ σύζυγοι ὅτι ὁ καρπός τῆς κοιλίας τους εἶναι ἓνα χαρισματικό γεγονός πρὸς τό συμφέρον τους, ἀνάλογα μέ τήν κρίση καί τή βουλή τοῦ Θεοῦ. Ἡ γέννηση παιδιῶν εἶναι ὁ καρπός τῆς ἀγάπης τῶν συζύγων καί ἓνα δῶρο τοῦ Θεοῦ. Εἶναι σίγουρα καί τό ἐπιτέγασμα καί ἡ ὀλοκλήρωση τῆς συζυγικῆς ἀγάπης καί ἐνώσεως. Ὁ ἐρχομός κάθε παιδιοῦ ἀπαιτεῖ ὑπευθυνότητα, πνευματική καί ψυχική προετοιμασία ἀπ' τή μεριά τῶν συζύγων¹. Τό παιδί πού θά ἔρθει, θέλει νά εἶναι παιδί *"ἐπιθυμίας"* καί ὁ ἐρχομός του γεγονός χαρᾶς καί εὐτυχίας. Θέλει ἀκόμα νά βρεῖ μιά ἀτμόσφαιρα ἀγάπης καί θαλπωρῆς.

Ἡ διαχρονική δυσκολία πού ἀνακύπτει πολύ φυσικά σέ ζητήματα τεκνογονίας εἶναι ἡ ρύθμιση τῶν συλλήψεων ἀπό πλευρᾶς τῶν συζύγων. Διότι εἴτε εἶναι λυπηρό, εἴτε ὄχι, τό πλῆθος τῶν ἀπογόνων δέν ἔχει πλέον σήμερα τήν ἴδια ἰδεολογική σημασία, πού εἶχε στούς χρόνους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (γιά τήν Ἑλλάδα, ἴσως νά ἔχει σήμερα πολύ μεγάλη ἐθνική σημασία). Ἔτσι τό πρόβλημα ἀπό πλευρᾶς θεολογικῆς καί ἠθικῆς τίθεται καθαρά: Ἔχουν νόημα οἱ σεξουαλικές σχέσεις ἀνεξάρτητες ἀπό τήν τεκνογονία; Κατά

¹ Βλ. Γεωργίου Καλοπούζου, "Σκέπτεσαι τόν γάμο;", ἐκδ. Φωτοδότες, σελ. 65.

πρῶτον, ἡ Ἁγία Γραφή βλέπει τὴν τεκνογονία, ὄχι σάν κάτι πού δίνει νόημα στή σεξουαλικότητα, ἀλλά σάν μία ἐπί πλέον πηγὴ εὐλογίας τοῦ Θεοῦ. Ἀφοῦ λοιπόν πρῶτιστος λόγος καί κύριο μέλημα τοῦ γάμου, σύμφωνα μέ τὰ παραπάνω, εἶναι ἡ ἀμοιβαία ἐσωτερικὴ μόρφωση τῶν συζύγων καί ἡ ἐπίμονη φροντίδα νά φέρει ὁ ἕνας τόν ἄλλον στή τελείωση, θεωρῶντας τὸ γάμο σάν τέλεια κοινότητα, μικρά Ἐκκλησία καί κοινωνία ὁλόκληρης τῆς ζωῆς, ἐκεῖνο πού τελικά δικαιώνει τὴ σεξουαλικότητα δέν εἶναι μόνο ἡ πρόθεση γιὰ τεκνογονία, ἀλλά καί ἡ κοινωνία τῆς ἀγάπης². Τὸ ὅλο ζήτημα βέβαια δέν τίθεται ἀφήνοντας ἀπλῶς τὴ ρύθμιση τῶν συλλήψεων στήν ἀποπροσανατολισμένη θέληση τῶν συζύγων, ἀλλὰ ἀφοῦ ἔχουν καταφέρει νά λάβουν τὸ μήνυμα ὅτι πρέπει σέ κάθε περίπτωση νά ἀναζητήσουν τὸ δρόμο πού ἀνοίγει ὁ Θεός γιὰ τὴ δική τους συγκεκριμένη περίπτωση καί προσωπικότητα, ὄχι ὡς μονάδων, ἀλλά ὡς ζεύγους.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ νομίζουμε ὅτι πρέπει νά τονιστεῖ καί ὁ σημαντικὸς βοηθητικὸς ρόλος ἑνὸς πνευματικοῦ συμβούλου, ἑνὸς πατρὸς ἐξομολόγου, γιὰ νά ἀποφευχθεῖ ἀσφαλέστερα ἡ ἄνεση τοῦ ἐγωισμοῦ ἢ ἡ ἀγχώδης λεπτολογία καί νά ἐνεργήσει ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σέ κάθε περίπτωση.

Οἱ νέοι οὐζυγοὶ πρέπει νά διδαχθοῦν νά ἀποφύγουν νά περιορίσουν τὸν ἀριθμὸ τῶν παιδιῶν τους ἀπὸ φόβο, νωθρότητα ἢ ἐγωισμό, ἀλλά καί ἀπὸ τὸ νά τὸν ἀφήσουν ν' αὐξηθεῖ ἀνέμελα, ἀπερίσκεπτα καί ἀσυνειδητα. Ἐχοντας πάντοτε κατὰ νοῦ τίς εὐθύνες τους, ὑπάρχουν βέβαια καί ἐποχές πού θ' ἀποφύγουν τὴν τεκνογονία γιὰ χάρη τῆς ὑγείας τῆς μητέρας ἢ γιὰ χάρη τῶν παιδιῶν, χωρὶς νά παραιτηθοῦν ἴσως ἀπὸ τίς συζυγικὲς σχέσεις, *"Μὴν ἀποστερηθεῖτε ἀλλήλους"*, ἀλλά, *"ἢ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ὁμοίως δέ καί ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή"* (Α' Κορ. ζ. 4).

Ἐκεῖνο πού κάνει τὴ ρύθμιση τῶν συλλήψεων *"καλή"* ἢ *"κακή"*, δέν εἶναι ἡ μέθοδος πού ἐφαρμόζεται (π.χ. ἡ ἄκρα ἐγκράτεια ἀπὸ σεξουαλικὲς σχέσεις ὅπως ὑποστηρίζουν πολλοὶ θεολόγοι), ἀλλὰ ἡ διάθεση πού βρίσκεται πίσω ἀπ' αὐτὴν καί τὰ κίνητρα πού τὴν προσδιορίζουν. Αὐτὸ δέν πρέπει καθόλου νά ἐκληρωθεῖ ὡς ἀπόλυτη καί αὐθαίρετη ἐλευθερία, ἀλλὰ γιὰ μιὰ ἐλευθερία μέσα στήν *"Τάξη"* τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς ἀβίαστης ὑπακοῆς στὸ θέλημά Του. Ἀλλά καί ἡ ἐκδοχὴ τῆς ἄκρας ἐγκράτειας μπορεῖ νά δοθεῖ μέ ἕνα διαφορετικὸ, θεϊκὸ περιεχόμενο, ἐκεῖνο τῆς ἐλεῦθρης παραίτησης κί ἀπὸ τὴν

² Βλ. Γεωργίου Πατρόνου, "Θεολογία καί ἐμπειρία τοῦ γάμου", ἐκδ. Δόμος, σελ. 288.

μέθοδο της έγκράτειας: *"Έλεγχος τῶν γεννήσεων μπορεί ἀκόμα νά εἶναι ἡ συνειδητή καί ἀνεπιφύλακτη παραίτηση ἀπό τή δυνατιότητα τῆς παραίτησης, πού ἀποτολμᾷ κανεῖς μέ πίστη, ἡ χαρούμενη καί πρόθυμη ἀποδοχή τοῦ παιδιοῦ καί συνεπῶς τῆς πατρότητας ἢ τῆς μητρότητας. Ὑπεύθυνη πατρότητα καί μητρότητα!"*³. Ἄλλωστε κί ὁ Ἄπ. Παῦλος προτείνει οἱ οὐζυγοὶ νά ἐγκρατεῦνται μόνο *"πρός καιρόν"* χάριν τῆς προσευχῆς καί τῆς νησιείας καί νά ἐπανέρχονται *"Ἵνα μή πειράξῃ ὁ Σατανᾶς διά τήν ἀκρασίαν ὁμῶν"* (Α' Κορ. ζ, 5). Διότι καί ἡ ἐγκράτεια θέλει παιδαγωγία. Ἄπό μικρός καί μέ ἐκκλησιολογικά κριτήρια πρέπει νά μάθει ὁ ἄνθρωπος νά ἀσκεῖται στήν περιοδική ἐγκράτεια γιά ὅλων τῶν εἰδῶν τίς ἡδονές καί ἀπολαύσεις, ὥστε ὠριμάζοντας νά μάθει νά τήν χρησιμοποιεῖ ἀβίαστα καί ἐλεύθερα ὡς ἐλεύθερη ἐπιλογή καί δυνατιότητα ὄχι μόνο ὕλικου ἀλλά καί πνευματικοῦ ὀφέλους.

Τήν ἴδια παιδαγωγία ἀπαιτεῖ καί ἡ κατανόηση τοῦ νοήματος τῆς προσωπικῆς προσπάθειας τοῦ κάθε ἀνθρώπου ν' ἀφήνει τόν ἑαυτό του στήν καθοδήγηση τοῦ Θεοῦ. *"Ἡ ἀύθαιρσία τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου καί ἡ ἀλαζονεία του γιά τήν τεχνική πρόοδο εἶναι τόσο ἐπικίνδυνα ὅσο καί ἡ ἠθική ἀκαμψία ἢ ὁ φτηνός συμβιβασμός, πού στομώνει ὅλες τίς πνευματικές ἀξίες. Ὅσο πῶς ἀνεπιφύλακτα ἀγαπᾶμε τό Θεό, τόσο πῶς σίγουρα θά μᾶς καθοδηγεῖ πρὸς τό παιδί, πρὸς τήν προφύλαξη ἢ τήν ἐγκράτεια καί θά μᾶς δίνει τή δύναμη καί τή χαρά ν' ἀκολουθοῦμε τό δρόμο Του"*⁴.

Ὡς τώρα ἀναφερθήκαμε στή ρύθμιση τῶν συλλήψεων καί ὄχι τῶν γεννήσεων, διότι ἀπό τή στιγμή πού συλλαμβάνεται ἕνα παιδί καί ὕστερα, δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει γιά τήν Ἐκκλησία καμία ρύθμιση. Ἀναφερόμαστε ἀσφαλῶς στό ἐπίμαχο θέμα τῶν ἀμβλώσεων - τῆς ἐμβρυοκτονίας, γιατί περί αὐτοῦ πρόκειται, περί ἐν ψυχρῶ δολοφονίας ἐμβρύων πού δικαιοῦνται ἐπιτέλους νά ζήσουν τή ζωή τῆς ὑπάρξεώς τους, πού ἤδη ἄρχισε καί γιά τήν ὁποία ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ γονεῖς. *"Τό θέμα αὐτό εἶναι ἕνα θέμα, πού τίθεται ἐκτός τῆς προβληματικῆς τοῦ χριστιανικοῦ γάμου (γι' αὐτό δέν θά ἀσχοληθοῦμε περισσότερο μαζί του) καί πού προέρχεται κυρίως ἀπό τήν ἔλλειψη ὑπευθυνότητας στίς ἰδιαίτερες σχέσεις καί ἀπό ἀπουσία σοβαρῆς ἀντιμετώπισης τῆς ἀπόφασης γιά τή δημιουργία παιδῶν"*⁵.

³ Βλ. Th. Bonet, "Ο Γάμος", (μετ. Τάσου Ζαννῆ), ἔκδ. Ἡ Ἑλλάς, σελ. 101.

⁴ Th. Bonet, μνημονευθέν ἔργο, σελ. 109.

⁵ Γεωργίου Πατρῶνου, μνημονευθέν ἔργο, σελ. 296.

12) Θεολογικές - ηθικές δυσκολίες σέ ζητήματα Γάμου

A) Τά κωλύματα τοῦ γάμου:

Γιά νά προσέλθουν ἄξια δύο ἐτερόφιλοι ἄνθρωποι σέ Γάμο, ἀπαιτεῖται, ἐκτός ἀπό τήν ἄλλη προετοιμασία, νά μήν ἐμποδίζεται ἡ ἔνωσή τους ἀπό τά κωλύματα ἐκεῖνα συγγενείας, κατ' ἀρχάς, πού ἡ Ἁγία Γραφή καί ἡ Ἐκκλησία καθόρισε ὅτι ὀδηγοῦν σέ αἰμομιξία καί γι' αὐτό κάνουν τήν ἔνωσῃ ἀπαγορευμένη. Στήν Π. Διαθήκη ἀπαγορεύεται ὁ Γάμος μέ τούς γονεῖς, μέ τή μηριά ἢ τή γυναῖκα τοῦ πατέρα, μέ τήν ἀδελφή τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας, μέ τή θυγατέρα τοῦ γιοῦ ἢ τῆς ἐγγονῆς τῆς θυγατέρας, μέ τήν ἀμφιθαλή ἢ ἐτεροθαλή ἀδελφή, μέ τόν ἀδελφό τοῦ πατέρα, μέ τή νόφη δηλ. σύζυγο τοῦ γιοῦ, μέ τή γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ, μέ τή θυγατέρα τῆς, μέ τήν ἀδελφή τῆς συζύγου ἐνῶ ἀκόμη αὐτή ζεῖ, μέ τή σύζυγο τοῦ ἀδελφοῦ του, μέ τήν πεθερά του. Στήν Κ. Διαθήκη ἔχουμε τόν Ἀπ. Παῦλο πού ἀντιδρᾷ ἔντονα ὅταν κάποιος Κορίνθιος πῆρε ὡς σύζυγο τή γυναῖκα τοῦ πατέρα του. (Λευι. ιη', 7, 16 καί 21, Δευτ. κζ', 23, Α' Κορ. ε', 1-5)¹.

Λὸτά ὅλα ἀργότερα καθορίσθηκαν μέ ἀκρίβεια ἀπό τοπικές καί Οἰκουμενικές Συνόδους καί κανονικές διατάξεις τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Σύνοδος τῆς Νεόκαισαρείας ἀπαγορεύει τόν Γάμο γυναῖκας μέ δύο ἀδελφούς (2ος κανόνας). Ὁ Μ. Βασίλειος, τόν Γάμο δύο ἀδελφῶν μέ δύο ἀδελφές καί τόν Γάμο μέ πεθερά, ἐνῶ ἡ ΣΤ' Οἰκουμενική Σύνοδος κατακρίνει τόν Γάμο μεταξὺ ἐξαδέλφων, πατέρα καί γιοῦ μέ μητέρα καί θυγατέρα ἢ δύο ἀδελφῶν μέ πατέρα καί γιό ἢ δύο ἐξαδέλφων μέ μητέρα καί θυγατέρα ἢ δύο ἀδελφῶν μέ δύο ἀδελφές.

Δηλαδή δέν ἐπιτρέπεται Γάμος ἀνάμεσα σέ πρόσωπα πού συνδέονται μέ συγγένεια ἐξ αἵματος σέ εὐθεία γραμμή ἀπεριορίστως, ἐκ πλαγίας γραμμῆς μέχρι καί τόν τέταρτο βαθμό. Συγγένεια πού ἐμποδίζει τήν τέλεση γάμου ὑπάρχει καί μεταξὺ τοῦ ἐξώγαμου τέκνου ἢ τῶν κατιόντων του καί τοῦ πατέρα τοῦ ἀπό ἀναγνώριση ἢ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν του. Τόν Γάμο ἀποκλείει ἐπίσης καί ἡ πνευματική συγγένεια πού ἀπορρέει ἀπό

¹ Βλ. Γεωργίου Μαυρομάτη, Ἐπίσημον τῆς Ἀγάπης (ὁ Γάμος), ἐκδ. Τέτατος, σελ. 23-24.

τό βάπτισμα (μεταξύ αναδόχου καί τῶν στενῶν συγγενῶν του καί τοῦ ἀναδεξιμοῦ καί τῶν στενῶν συγγενῶν του). Τά ἴδια ἰσχύουν καί γιά τήν συγγένεια πού ἀπορρέει ἀπό νίοθεσία².

Τέλος δέν ἐπιτρέπεται ὁ Γάμος Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ (ἀλλά κί ὁποιουδήποτε Χριστιανοῦ) μέ ἀλλόθρησκο (Ἑβραῖο, Μουσουλμάνο, Βουδιστή κ.λ.π.). Ἐκτός βέβαια ἄν ὁ ἀλλόθρησκος ἀφοῦ κατηχηθεῖ καί βαπτισθεῖ, γίνεῖ Χριστιανός Ὁρθόδοξος. Ἄν τύχει ὁμως καί γίνεῖ γάμος παρά τήν ἀπαγόρευση, ὁ γάμος ἀκυρώνεται καί ὁ κληρικός πού τόν τέλεσε, ἐνῶ γνώριζε γιά τόν ἀλλόθρησκο, τιμωρεῖται μέ τήν ποινή τῆς καθαιρέσεως³.

B) Οἱ Μικτοί Γάμοι:

Μικτοί ὀνομάζονται οἱ γάμοι πού τελοῦνται μεταξύ ἀλλοδόξων Χριστιανῶν ἀλλά καί μεταξύ ἀλλοθρήσκων (παρά τήν ἀπαγόρευση καί συνήθως εἶναι πολιτικοί γάμοι). Κανονικά τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας παρέχονται μόνο στούς βαπτισμένους ὀρθόδοξα καί μέσα στήν ἀγία, καθολική καί ἀποστολική Ἐκκλησία. Εἶναι ὁμως ἀλήθεια ὅτι συνέβαινε καί στούς πρώτους αἰῶνες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό ἐθνικούς ἢ ἄπιστα ζεύγη, ἕνας ἀπό τούς συζύγους νά ἐλκύεται στήν πίστη καί νά βαπτίζεται, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἔμενε στήν ἀπιστία⁴. Γι' αὐτό ὁ Ἀπ. Παῦλος συνιστοῦσε νά μήν διαλύονται οἱ συμβιώσεις αὐτές τοῦ Γάμου, ἐφόσον τά μή πιστά μέλη αὐτῶν συγκατατίθονταν στήν παράταση αὐτῶν τῶν συμβιώσεων, *"γιατί ὁ ἄνδρας αὐτός, ἄν καί δέν ἔχει πιστέψει, ὁμως ἔχει ἔρθει πιά σέ ἐπαφή μέ τόν Θεό, χάρι στή γυναίκα του. Τό ἴδιο καί ἡ γυναίκα, ἄν καί δέν ἔχει πιστέψει, ὁμως ἔχει ἔρθει σέ ἐπαφή μέ τόν Θεό, χάρι στόν ἄντρα της"* (Α' Κορ. ζ, 14). Ἐπί πλέον ἐξαιτίας τῆς ἀνωμαλίας πού δημιούργησαν οἱ διωγμοί καί τῆς ἀκαταστασίας, σημειώθηκαν καί συζεύξεις Χριστιανῶν μέ Ἰουδαίους ἢ εἰδωλολάτρες. Αὐτά ὁμως δέν ἐμπόδισαν τήν Ἐκκλησία νά χαρακτηρίσει αὐτοῦ τοῦ εἶδους τούς γάμους, ὡς ἀνόσια πορνικά συνοικέσια καί νά ἀποκόπει ἀπ' τήν χριστιανική κοινότητα, ὅσους συντελοῦσαν αὐτούς. Διότι, γιά τήν Ἐκκλησία, ὁ Γάμος πιστῶν Χριστιανῶν μέ ἀπίστους ἰσοδυναμεῖ μέ τήν παράδοση τῶν μελῶν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ στούς ἐθνικούς γιά πορνεία⁵.

² Βλ. Χαράλαμπος Χατζοπούλου (πρωτοπρ.), "Τό Ἱερό Μυστήριο τοῦ Γάμου", Ἀθήνα 1990, σελ. 95.

³ Βλ. αὐτόθι, σελ. 92.

⁴ Βλ. Γεωργίου Μαυρομάτη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 23.

⁵ Βλ. Γεωργίου Μαυρομάτη, αὐτόθι.

Έχει βέβαια επιτραπεί στην εκκλησιαστική μας πράξη "*κατ'οικονομίαν*" ο Γάμος με άλλοδοξους χριστιανούς και αίρειτικούς αν είναι βαπτισμένοι στο όνομα της Αγίας Τριάδος, με τον απαραίτητο όρο ότι το μέλος που ανήκει στην ορθόδοξη Έκκλησία δεν θα παρεμποδίζεται από το άλλο μέλος στην πίστη του και στα τελούμενα εν αυτή, τα δε τέκνα που θα γεννηθούν από τον Γάμο να βαπτίζονται, να ανατρέφονται και να παιδαγωγούνται ορθόδοξα.

Γ) Ο Πολιτικός γάμος:

Αρχικά, στους Χριστιανούς, ο μόνος γάμος που είχε νόμιμη ισχύ, ήταν μόνον ο πολιτικός⁶. Μέχρι το τέλος του ενάτου αιώνα, όπου ο αυτοκράτορας Λέοντας ο Σοφός καθιέρωσε ως νόμιμο γάμο μόνον εκείνο που ελόγουσε η Έκκλησία. Ο θεσμός αυτός επιβλήθηκε πλέον οριστικά και επί Αλεξίου Α' του Κομνηνού, όπου καθορίσθηκε και η ακολουθία του γάμου, που τελείται ως σήμερα. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι τον γάμο των Χριστιανών, παρά τον υποχρεωτικό πολιτικό ως τον 9ο αιώνα, δεν τον ελόγουσε η χριστιανική κοινότητα με προεσιώτα τον ποιμένα. Όλα τα γεγονότα της ζωής τους οι Χριστιανοί τα αφιέρωναν στην εκκλησιαστική τους κοινότητα, απ' την οποία έπαιρναν άδεια και ελόγια, έστω και άτυπα· πόσο μάλλον το σημαντικότερο γεγονός της ζωής τους που ήταν ο γάμος.

Παρά το ότι στις μέρες μας επειράπη και επανήλθε ο πολιτικός γάμος ως νόμιμος και προαιρετικός, ο ελληνικός λαός στην συντριπτική του πλειοψηφία εξακολουθεί να τελεί τον ορθόδοξο χριστιανικό γάμο. Για τους συνειδητά άθεους, άπιστους και αλλόθρησκους, ο πολιτικός γάμος είναι μια διεξοδος, γιατί όπως ισχυρίζονται, παραβιάζεται η συνειδησή τους με την ιερολογία του θρησκευτικού γάμου. Παράλληλα όμως αναπαύεται συνειδησιακά και ο ορθόδοξος ιερέας, γιατί δεν είναι πλέον υποχρεωμένος να τελεί το μυστήριο του Γάμου σε συνειδητούς άθεους ή άπιστους, αφού γνωρίζει πως η Θεία Χάρη δεν μεταδίδεται σ' αυτούς και επομένως έχει την συναίσθηση ότι έμπαίζει το Μυστήριο και ότι τελεί μάλλον κάποια θεατρική κωμωδία⁷ (κι αυτό διότι στους γάμους γελάνε, αλλιώς περισσότερο για τραγωδία θά έμοιαζε).

⁶ Βλ. Χαράλαμπος Χατζοπούλου (πρωτοπρ.), μνημονευθέν έργο, σελ. 22.

⁷ Βλ. Γεωργίου Καλπούζου, "Σκέπτεσαι τον γάμο;", έκδ. Φωτοδότες, σελ. 17.

Γιά τούς πιστούς ὀρθοδόξους Χριστιανούς ὅμως, ὁ χριστιανικός γάμος θεωρεῖται ἠθικά ἐπιβεβλημένος, ἐπειδὴ εἶναι *"Μυστήριον Μέγα"* καί διὰ μέσου αὐτοῦ μεταδίδεται ἡ Θεία Χάρη στούς μελλονόμφοις. Ἀντίθετα, ὁ πολιτικός γάμος εἶναι μιὰ *"ληξιαρχικὴ πράξη"* χωρὶς καμιά ἀγιαστικὴ χάρη⁸. Προσοχή! Ἄς μὴν παίρνομε τὸ θέμα ἐλαφρᾶ τῆ καρδία, γιατί ὀρθόδοξος Χριστιανός πού τελεῖ πολιτικὸ γάμο, ἀπορρίπτει ἔμπρακτα ἓνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ ἀγιαστικά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Ὅσοι θέλουν νά ζοῦν ὡς σύζυγοι μὲ πολιτικὸ γάμο, βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου καί δέν ἀφήνουν τὴ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νά τούς ἐλευθερώσει ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς πλάνης. Ζοῦν σὲ πνευματικὸ σκοτάδι καί δέν μποροῦν νά ὀδηγηθοῦν μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ στὸν τελικὸ σκοπὸ τοῦ γάμου πού εἶναι ὁ ἀγιασμός καί ἡ θέωσὸς τοῦς.

Δ) Τὸ Διαζύγιο:

Τὸ διαζύγιο μετὰ ἀπὸ κάποιο χριστιανικὸ Γάμο, ἔρχεται ὡς ἄρνησις τοῦ Γάμου καί ἀναιρεῖ τὴ μυστηριακὴ λειτουργικότητα τῆς συζυγίας. Κακῶς θεωρεῖται ὡς θέσις ἢ ὡς λύσις ἑνὸς γάμου πού κάποιον χολαίνει ἢ ἑνὸς γάμου πού ἡ μυστηριακὴ του χάρη μένει ἀνεργητὴ. Τὸ διαζύγιο δέν θεραπεύει ἀλλὰ καταλθεῖ τὸν Γάμο. Δέν ἀποτελεῖ σὲ καμιά περίπτωση θετικὴ καί θεραπευτικὴ ἐνέργεια ἢ ἐπέμβασις, ἀλλὰ πλήρη ἀρνητικὴ καί καταλυτικὴ κατάληξις. Εἶναι μιὰ μορφή βλασφημίας κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διότι ἀμφισβητεῖ τὴ σωτήρια παρουσία Του καί μιὰ ἐνέργεια καταλύσεως τῆς *"μικρᾶς Ἐκκλησίας"* πού εἶναι ὁ γάμος. Ἀποτελεῖ δηλ. ἁμαρτία μεγάλη καί βαριά γιατί νεκρώνει τὴν ἀγάπην πού μόνο αὐτὴ ἀνοίγει οὐσιαστικὰ τὴ ζωὴ πρὸς τὴν αἰωνιότητα⁹.

Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς κήρυξε τὴν ἱερότητα τῆς ἐνώσεως σὲ *"σάρκα μίαν"* καθὼς καί τὸ ἀδιάλυτο τοῦ γάμου: *"ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω"* (Ματθ. 19', 6). Αὐτὸ τόνισε στούς Φαρισαίους, ὅταν τὸν ρώτησαν ἂν πρέπει νά χωρίζουν οἱ ἄνδρες τίς γυναῖκες τοῦς. Τὸ δικαίωμα τοῦ χωρισμοῦ ἀνήκει μόνο στοῦ Θεοῦ πού μὲ τὸ φυσικὸ θάνατο ἀποκόπτει τὸ ἓνα μέλος ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τύπο αὐτοῦ τοῦ χωρισμοῦ ἔχομε στὴν ἀκολουθία τοῦ Γάμου. Ὅταν στὸ τέλος ὁ ἱερέας μὲ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιον χωρίζει τὴν ἄρμωσιν τῶν χειρῶν τῶν

⁸ Βλ. αὐτόθι.

⁹ Βλ. Γεωργίου Πατρώνου, "Θεολογία καί ἐμπειρία τοῦ Γάμου", ἔκδ. Δόμος, σελ. 297-298.

νεονύμφων, είναι σαν να τους λείπει, ότι μόνο το Ευαγγέλιο δηλαδή ο Χριστός, μπορεί να σās χωρίσει από δώ και πέρα με το θάνατο¹⁰.

Είναι γνωστό πώς κι αυτός ο θάνατος πολλούς Χριστιανούς δεν είναι ικανός να τους χωρίσει. Πολλοί είναι αυτοί, άνδρες και γυναίκες που σήκωσαν και σηκώνουν καθημερινά το σταυρό της χηρείας τους και με κανένα τρόπο δε θέλησαν να δώσουν θέση σε δεύτερο άνδρα ή γυναίκα και διατηρούν ισόβια τη μνήμη του συντρόφου τους. Ο Χριστός εκτός από το φυσικό θάνατο μια ακόμα περίπτωση διαζυγίου επέτρεψε. Την μοιχεία που προσβάλλει την ιερότητα και τιμιότητα του γάμου και καταλύει την αγάπη που αποτελεί την οπουδαιότερη προϋπόθεση του γάμου. Το διαζύγιο εντάσσεται στη λειτουργικότητα του έγωισμού και της σκληροκαρδίας του ανθρώπου (Ματθ. 19, 8). Είναι πράξη αυτοκαταστροφής και έγκλημα κατά της κοινωνίας των δικών του ανθρώπων, γιατί εκφράζει την ανθρώπινη σκληρότητα και βαρβαρότητα και την δαιμονική απανθρωπιά¹¹. Όλα αυτά είναι αποτελέσματα της πτώσης του ανθρώπου, γιατί *"ἀπ' ἀρχῆς οὐ γέγονεν οὕτως"* (Ματθ. 19, 8).

Η Έκκλησία μας μόνο *"κατ' οἰκονομίαν"* δέχεται τόν δεύτερο και τρίτο Γάμο και διαβάσει ξεχωριστές εὐχές μετανοίας, κανονικά στερεῖ και τους δύο από τή Θεία Κοινωνία για κάποιο διάστημα για να αισθανθοῦν τό βάρος της προδοσίας της αγάπης και να μετανοήσουν ειλικρινά. *"Ποῦ ξέρεις γυναίκα μήπως μέ τήν ὑπομονή σου κερδίσεις τόν ἄνδρα σου και οὐ ἄνδρα τή γυναίκα σου"*; (Ι. Χρυσοστόμου, "Γάμος και συζυγία").

¹⁰ Βλ. Γεωργίου Καπούζου, μνημονευθέν έργο, σελ. 78-79.

¹¹ Βλ. Γεωργίου Πατρώνου, ένθ' άνωτ., σελ. 298 και Γεωργίου Καπούζου, ένθ' άνωτ., σελ. 81.

13) Διάγραμμα μεγάλης διαλέξεως με όπουθέμενο θέμα:

"Οί σκοποί τοῦ Γάμου"

- α) Ἡ ἔννοια τοῦ Γάμου (θεοσώτατος θεσμός - Μυστήριον)
- β) Ἡ πραγματική σημασία τοῦ ὅρου *"τέλος"* - *"σκοπός"*
- γ) Ἐνας καί πολλοί οἱ σκοποί κατὰ τὴν ψυχολογία καί τὴν Ἠθική
- δ) Ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου ἢ ὁ σκοπός τῆς ζωῆς του
- ε) Οἱ λόγοι τῆς Ἁγίας Γραφῆς περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Γάμου
- στ) Οἱ λόγοι τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Γάμου
  - στ 1) Περὶ ἠθικοκοινωνικῆς βοήθειας διὰ τοῦ Γάμου
  - στ 2) Περὶ δικαιώσεως τοῦ εἶδους διὰ τοῦ Γάμου
  - στ 3) Ἡ ἀπόλαυση τῆς ἡδονῆς διὰ τοῦ Γάμου
  - στ 4) Ὁ τελικός καί ἄμεσος σκοπός τοῦ χριστιανικοῦ Γάμου (ἡ *Θέωσις*)
- ζ) Συμπεράσματα

14) Συμβουλές - συμπεράσματα προς τούς μελλονόμενους

α) Από την ηλικία των 18 ετών και πάνω δύο άτομα θεωρούνται ενήλικα και έχουν δικαίωμα γάμου. Αν είναι κάτω από 18 ή πολιτεία δέχεται τόν γάμο αρκεί να μην είναι ούτε η νύφη ούτε ο γαμπρός κάτω των 14ων και να έχουν δώσει γραπτά τη συγκατάθεσή τους οι κηδεμόνες ή οι άσκοοι την επιμέλεια του ανηλίκου. Λς σημειωθεί ότι τό όριο για τούς άντρες κατέβηκε από τά 17 στά 14 τό 1983 μέ την άλλαγή του άσικου κώδικα¹.

β) Ο άντρας και η γυναίκα πρέπει να βρίσκονται σε διανοητική κατάσταση τέτοια πού να τούς επιτρέπει να καταλαβαίνουν τό μυστήριο.

γ) Το ζευγάρι δεν πρέπει να έχει μεταξύ του συγγένεια μέχρι 4ου βαθμού.

δ) Στόν θρησκευτικό γάμο υπάρχει κώλυμα γάμου μεταξύ Χριστιανού και άλλοθρήσκου (προσοχή, οί Ρωμαιοκαθολικοί και οί Προτεστάντες είναι Χριστιανοί και επιτρέπεται κατ' οίκονομίαν ό γάμος μέ αὐτούς).

ε) Αν κάποιος απ' τούς δύο ή και οί δύο είναι ξαναπαντρεμένοι, πρέπει να έχει λυθεί διά του διαζυγίου ό προηγούμενος γάμος τους, πριν παντρευτούν μεταξύ τους.

στ) Σε περίπτωση προηγούμενου γάμου πρέπει να έχει περάσει ένας χρόνος από τό διαζύγιο ή την χηρεία για να γίνει νέος γάμος. Για να μην υπάρξουν προβλήματα πατρότητας αν η γυναίκα μείνει έγκυος. Σε περιπτώσεις εξαφάνισης του/της συζύγου πρέπει να περάσουν 4 χρόνια από τη δήλωση εξαφάνισης για να μπορέσει ό/η σύζυγος να ξαναπαντρευτεί.

ζ) Οί παντρεμένοι δεν είναι πιά ελεύθεροι. Άνήκουν ο ένας στόν άλλο.

η) Οί σύζυγοι πρέπει να προσπαθοῦν να καταλάβουν ό ένας τόν άλλο κι όχι να κάνουν τόν δάσκαλο ό ένας στόν άλλο. (Μάθετε να άκοῦτε κι όχι μόνο να μιλάτε ή να διατάζετε).

θ) Οί καλοί σύζυγοι μοιράζον μέ σωσιές αναλογίες τά οίκογενειακά βάρη.

¹ Βλ. "Τό βιβλίό του Γάμου μας", Σύμπραξη έκδ. Μάρκος Σαμουῦχος και έκδ. Κίνητρο, Αθήνα 1997, σελ. 38.

1) Τό ζευγάρι πρέπει ν' αποκτήσει κοινό πνευματικό - εξομολόγο και νά μάθει νά προσεύχεται ζητώντας τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ².

1α) Οἱ σύζυγοι δέν πρέπει νά αποσεύουν τίς εὐθύνες τους, οὔτε νά διστάζουν νά ζητοῦν συγγνώμη ὅταν φταῖνε.

1β) Νά μήν ἀφήνουν τρίτους ἀδιάκριτους καί ἐπιπόλαιους νά ἀναμειγνύονται σιά ἐσωτερικά τους.

1γ) Νά φυλάγονται ἀπό τό θυμό, τή βαναυσότητα καί τήν ἀπρεπή γλῶσσα.

1δ) Νά μήν προσπαθοῦν νά ἐπιβάλλουν τή γνώμη τους καί νά διορθώσουν μέ τή βία τό σὺντροφό τους. Ἄς φροντίσουν καλύτερα νά διορθώσουν τόν ἑαυτό τους. Ἄς φροντίζουν νά διδάσκουν μέ τό παράδειγμά τους κί ὄχι μόνο μέ τά λόγια, γιατί ὁποῖος θέλει νά εἶναι πρῶτος, νά εἶναι ὄλων ὑπηρετής, εἶπε ὁ Κύριος. Ἄλλωστε, ἡ ἀγάπη ζεῖ μέ τήν ἁρμονία τῶν ἀντιθέσεων³.

1ε) Ὁ Γάμος εἶναι μία διαρκῆς περιπέτεια, πού μᾶς βηθάει νά ἀνακαλύψουμε τόν ἀληθινό ἑαυτό μας, τόν ψυχικό κόσμο τοῦ ἄλλου φύλου καί νά γνωρίσουμε τό Θεό.

1στ) Ἡ οἰκογένεια εἶναι παλαιότερα καί γυμναστήριο πού ἀποδέχεται τά μέλη του ὅπως εἶναι, μέ τίς ἀδυναμίες καί τίς ἰδιοτροπίες τους καί ὄχι ὅπως θά ἤθελε ὁ καθένας νά εἶναι ὁ ἄλλος.

1ζ) Μέ τήν πίστη, τήν ὑπομονή καί τήν ἀγάπη ἀντιμετωπίζονται νικηφόρα ὅλες οἱ δυσκολίες τῆς ζωῆς.

1η) Ὁ μεγαλύτερος ἐχθρός τῆς συζυγικῆς ζωῆς εἶναι ὁ ἐγωισμός. Σωτήρια εἶναι ἡ ἐπίθεση, ὄχι κατά τοῦ συντρόφου, ἀλλά κατά τοῦ ἐγῶ.

1θ) Τό καλύτερο παράδειγμα γιά τά παιδιά, παράλληλα μέ τή χριστιανική ἀγωγή, εἶναι νά ἀγαπάει ὁ πατέρας τή μητέρα καί ἡ μητέρα τόν πατέρα τους.

κ) Τό μυστικό τῆς οἰκογενειακῆς γαλήνης εἶναι νά μπορεῖ κανεῖς νά συγχωρεῖ.

Ὁ Γάμος εἶναι *"μυστήριο μέγα"*, πού ἀρχίζει μέσα στήν Ἐκκλησία καί ἀνανεώνεται μέ τή Θεία Λειτουργία καί τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας.

² Βλ. Ἀρχιεπισκόπου Χριστοδοῦλου Παρασκευαΐδη, *"Καλοστεριωμένοι"*, ἐκδ. Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σελ. 29.

³ Βλ. Βασιλείου Χαρόνη, *"Γάμος - Ἀγάπη καί Ἐρωτας"*, Ἀθήνα 1999, σελ. 103.

Αντί 'Επιλόγου

Ἡ πρώτη ἀντίδραση, γενικά τῶν ἀνθρώπων, στό ἄκουσμα τῆς λέξης "Γάμος", ἂν δέν ἔχουν σκεφτεῖ πολύ ἐπ' αὐτοῦ, εἶναι συνήθως ἕνας συνδυασμός προβληματισμοῦ, χαρᾶς, ἴσως δέ καί χιοῦμορ. Ποιά πρέπει νά εἶναι ὅμως ἡ ἀντίδραση, ἂν ἔχει προηγηθεῖ γιά τόν καθένα ἀπό ἐμᾶς ἕνας προβληματισμός σάν αὐτόν πού διαπραγματεύονται οἱ σελίδες τῆς παρούσας ἐργασίας; Τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν δώσει ὁ καθένας μόνος του στόν ἑαυτό του.

Ἡ σχέση ἀνάμεσα στόν ἄνδρα καί στή γυναῖκα εἶναι τό πεδίο στό ὁποῖο κρίνεται τελικά ὁ τρόπος ζωῆς κάθε κοινωνίας, καί κατ' ἐπέκτασιν ἡ ἐξέλιξις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους συνολικά.

Ἡ σεξουαλικότητα ἀπ' τὴ μιά μεριά εἶναι γνώρισμα κάθε ὑπαρξῆς πού ἐκτελεῖ ἕνα συγκεκριμένο κύκλο ζωῆς στόν κόσμο μας. Εἶναι τό βασικό ἐνστικτο ἀπό τό ὁποῖο πηγάζει ἡ διαίωνισις τῶν εἰδῶν τοῦ ζωικοῦ κόσμου. Μέχρι ἐδῶ ὅλοι οἱ νόμοι εἶναι κοινοί γιά ὅλα τὰ εἶδη. Ἀπό ἐδῶ καί μετὰ ὅμως ἀρχίζουν οἱ διαφορές τοῦ ἀνθρωπίνου εἶδους τό ὁποῖο ἔχει τό θεῖο προνόμιο τῆς πνευματικῆς ἐξέλιξης. Στό πλοῦσιον ἀπό συναισθήματα ἀνθρώπινο γένος, στήν ἐνστικτώδη σεξουαλικότητα κυριαρχεῖ ἡ ἀγάπη, τό κύριο γνώρισμα τοῦ Θεοῦ. Στήν ὕλική σεξουαλικότητα καί στήν πνευματική ἀγάπην, ἔρχεται νά προστεθεῖ ἕνα ἀκόμη ἀνθρώπινο χαρακτηριστικό ὁ συναισθηματικός ἔρωτας. Τό χάρισμα δηλαδή τοῦ ἀνθρώπου νά αἰσθάνεται αὐτὴ τὴν ὑπέροχην ἔλξιν πρὸς τὰ δημιουργήματα, μεταξύ τῶν ὁποίων κυριαρχεῖ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος.

Τό τρίπτυχο Ἀγάπη - Ἐρωτας - Σέξ συνιστᾷ τό θεμέλιον πᾶν ὅπου ὁποῖο θά ἀναγερεθεῖ τό οἰκοδόμημα τῆς οἰκογένειας, τῆς μικρᾶς αὐτῆς Ἐκκλησίας, πού ἡ ἐπιτυχία της καί ἡ διάρκειά της θά ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τὴ γνώσιν, τὸν χαρακτήρα, τὴν ποιότητα, ἀλλὰ καί τὴν πίστιν τῶν μελῶν της. Ἡ ὑπογραφή τοῦ "καταστατικοῦ ἐναρξῆς" λειτουργίας της δέν εἶναι ἄλλη παρά ἡ τέλεσις τῆς ἱερολογίας τοῦ Γάμου. Ἐγγύθησις δέ τῆς σωστῆς λειτουργίας της εἶναι ἡ ἀληθινὴ Ἀγάπη.

Ἡ Ἀγάπη ἐκεῖνη ἡ ὁποία:

*...μακροθυμῆι ἐπιζητεί το καλό. Ἡ ἀγάπη δέ φθονεῖ. Ἡ ἀγάπη δέν
καυχησιολογεῖ, δέν ἀλαζονεύεται, δέν φέρεται ἄπρεπα, δέν κυνηγεί τό δικό της συμφέρον,
δέν κυριεύεται ἀπό θυμό, δέν κρατᾷ λογαριασμό γιά τό κακό πού τῆς κάνουν, δέ χαίρεται
γιά τήν ἀδικία, ἀλλά μετέχει στή χαρά γιά τήν ἐπικράτησιν τῆς ἀλήθειας. Ὅλα τά ἀνέχεται,
σέ ὅλα ἐμπιστεύεται, γιά ὅλα ἐλπίζει, ὅλα τά ὑπομένει.*

Ἡ ἀγάπη ποτέ δέ θά πάψει νά ὑπάρχει" (Α' Κορ. 13', 4-8α).

Παράρτημα

(Τά ἀναγνώσματα
τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Γάμου)

Χριστιανικός γάμος Ἑλληνορθόδοξος παράδοση

Στό μυστήριο τοῦ γάμου ἡ ὅλη φιλοσοφία τῆς ἔννοιας φαίνεται μέσα ἀπό τό μεστό κείμενο τῆς πρὸς Ἑφρεσίους Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Ὅλη ἡ χαρά τοῦ γεγονότος, φαίνεται μέσα στό κείμενο τοῦ Εὐαγγελίου πού περιγράφει τό γάμο τῆς Κανά. Στή συνέχεια παραθέτουμε αὐτά τὰ δύο κείμενα:

Ὁ ἐν Κανᾷ γάμος

Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας καί ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. Ἐκλήθη δέ καί ὁ Ἰησοῦς καί οἱ μαθηταί αὐτοῦ εἰς τόν γάμον. Καί ὑπερήσαντος οἴνου λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν· οἴνον οὐκ ἔχουσι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· τί ἐμοί καί σοί, γύναι; οὐπω ἦκει ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις· ὃ τι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε. Ἦσαν δέ ἐκεῖ ὑδρίαί λίθιναι ἕξ κείμεναι κατὰ τόν καθαρισμόν τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνά μετρητάς δύο ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. Καί ἐγένισαν αὐτάς ἕως ἄνω. Καί λέγει αὐτοῖς· ἀντλήσατε νῦν καί φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ καί ἤνεγκαν. Ὡς δέ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρικλίνος τό ὕδωρ οἴνον γεγεννημένον -καί οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν· οἱ δέ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντιληκότες τό ὕδωρ- φωνεῖ τόν νεμφίον ὁ ἀρχιτρικλίνος καί λέγει αὐτῷ· πῶς ἄνθρωπος πρῶτον τόν καλόν οἴνον τίθησι, καί ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τόν ἐλάσσων σὺ τεπήρηκας τόν καλόν οἴνον ἕως ἄρει. Ταύτην ἐποίησε τήν ἀρχήν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας καί ἐφανέρωσε τήν δόξαν αὐτοῦ, καί ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν οἱ μαθηταί αὐτοῦ.

Ὁ Γάμος στήν Κανά

Τόν καιρό ἐκεῖνο γινόταν ἓνας γάμος στήν Κανά τῆς Γαλιλαίας. Ἦταν ἐκεῖ καί ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ. Προσκάλεσαν λοιπόν καί τόν Ἰησοῦ καί τούς μαθητές του στό γάμο. Κάποια στιγμή πού τελείωσε τό κρασί, ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ λέει: *Ἄν ἔχουν κρασί*. Τῆς

λέει ὁ Ἰησοῦς: *"Τὶ ἐπεμβαίνεις ἐσὺ στό δικό μου ἔργο, γυναίκα; Δὲν ἦρθε ἀκόμη ἡ ὥρα μου."* Τότε, ἡ μητέρα του λέει στοὺς ὑπηρέτες: *"Οὐ σᾶς πεῖ, νὰ τὸ κάνετε."* Ἐκεῖ βρίσκονταν ἑξὶ πέτρινες στάμνες, πού χωροῦσαν ἢ καθεμιά ὀγδόντα ὡς ἑκατὸ εἴκοσι λίτρα. Χρειάζονταν γιὰ τὸν καθαρισμό πού ἀπαιτοῦσε ὁ ἰουδαϊκὸς νόμος. Τότε ὁ Ἰησοῦς λέει στοὺς ὑπηρέτες: *"Γεμίστε τίς στάμνες μὲ νερό."* Καί τίς γέμισαν ὡς ἀπάνω. *"Πάρτε τώρα,"* τοὺς εἶπε, *"καί φέρειτε νὰ δοκιμάσει ὁ ὑπεύθυνος γιὰ τὸ τραπέζι."* Κι αὐτοὶ τοῦ ἔφεραν. Μόλις ὁμοῦς ὁ ὑπεύθυνος γιὰ τὸ τραπέζι γεύτηκε τὸ νερό πού εἶχε γίνει κρασί, μὴ ξέροντας τὴν προέλευσή του, γιατί μόνο οἱ ὑπηρέτες πού εἶχαν βάλει τὸ νερό ἤξεραν, φωνάζει τὸ γαμπρό καὶ τοῦ λέει: *"Ὅλος ὁ κόσμος προσφέρει πρῶτα τὸ καλὸ κρασί, καὶ ὅταν μεθύσουν, τότε φέρνει τὸ πρῶτο δεύτερο· ἐσὺ ὁμοῦς φύλαξες τὸ καλὸ κρασί ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα."* Αὕτη ἦταν ἡ ἀρχὴ τῶν σημεῖων τοῦ Ἰησοῦ στὴν Κανά τῆς Γαλιλαίας. Ἔτσι φανέρωσε τὴ δόξα του καὶ οἱ μαθητὲς του πίστεψαν σ' αὐτόν.

Μυστήριον μέγα

"Ἀδελφοί, εὐχαριστεῖτε πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ. Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ Κυρίῳ, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος. Ἀλλ' ὡσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί. Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἡ ἁγία καὶ ἄμωμος. Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα ὁ ἀγαπᾶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾶ· οὐδεὶς γὰρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν ἐκκλησίαν ὅτι μέλη ἐσμέν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Ἄντι τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πλὴν καὶ

ὅμοιως οἱ καθ' ἓνα ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν, ἣ δὲ γυνή ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

Μεγάλο μυστήριο

Ἀδελφοί, νὰ εὐχαριστεῖτε πάντοτε γιὰ ὅλα στό ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν Θεό καί Πατέρα. Νά ὑποτάσσετε ὁ ἕνας στόν ἄλλο μέ φόβο Χριστοῦ. Οἱ γυναῖκες νά ὑποτάσσονται στούς ἄντρες, τους ὅπως στόν Κύριο. Γιατί ὁ ἄντρας εἶναι ὁ ἀρχηγός τῆς γυναίκας, ὅπως καί ὁ Χριστός εἶναι ὁ ἀρχηγός τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Χριστός εἶναι καί ὁ σωτήρας τοῦ σώματός του, τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως ὁμοίως ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται στόν Χριστό, ἔτσι καί οἱ γυναῖκες πρέπει σέ ὅλα νά ὑποτάσσονται στούς ἄντρες τους. Οἱ ἄντρες νά ἀγαπᾶτε τίς γυναῖκες σας, ὅπως καί ὁ Χριστός ἀγάπησε τὴν Ἐκκλησία καί πρόσφερε τὴ ζωὴ του γι' αὐτήν ἥθελε ἔτσι νὰ τὴν ἐξαγιάσει καθαρίζοντάς τὴν μέ τό λουτρό τοῦ βαπτίσματος καί μέ τό λόγο, ὥστε νὰ τὴν ἔχει ὡς νύφη τὴν Ἐκκλησία μέ ὅλη τὴ λαμπρότητα, τὴν καθαρότητα καί ἀγιότητα, χωρίς ψεγάδι ἢ ἐλάττωμα ἢ κάτι παρόμοιο. Τό ἴδιο καί οἱ ἄντρες ὀφείλουν νὰ ἀγαποῦν τίς γυναῖκες τους, ὅπως ἀγαποῦν τό ἴδιο τό σῶμα. Ὅποιος ἀγαπᾶει τὴ γυναῖκα του ἀγαπᾶει τὸν ἑαυτό του. Κανείς ποτέ δέν μίσησε τό ἴδιο του τό σῶμα, ἀλλά ἀντίθετα τό τρέφει καί τό φροντίζει· ἔτσι κάνει καί ὁ Κύριος γιὰ τὴν Ἐκκλησία, γιατί ὅλοι εἴμαστε μέλη τοῦ σώματός του ἀπό τὴ σάρκα καί τὰ ὀστά του. Γι' αὐτό -λέει ἡ Γραφή- θά ἐγκαταλείψει ὁ ἄντρας τὸν πατέρα καί τὴ μητέρα του, γιὰ νὰ ζήσει μαζί μέ τὴ γυναῖκα του· θά γίνουν οἱ δύο τους ἕνας ἄνθρωπος. Σ' αὐτά τὰ λόγια κρύβεται ἕνα μεγάλο μυστήριο, πού ἐγώ σᾶς λέω ὅτι ἀναφέρεται στή σχέση Χριστοῦ καί Ἐκκλησίας. Ἀλλά καί ἐσεῖς, ὁ καθένας ν' ἀγαπᾶει τὴ γυναῖκα του ὅπως ἀγαπᾶει τὸν ἑαυτό του καί ἡ γυναῖκα νὰ σέβεται τὸν ἄντρα της.

Συντομογραφίες

- Δηλ. = Δηλαδή
Σελ. = Σελίδα
Γεν. = Γένεσις
Πρωτοπρ. = Πρωτοπρεσβύτερος
Αθ. = Αθήνα
Έκδ. = Έκδόσεις
Βλ. = Βλέπε
ἐνθ' ἄνωτ. = ἐνθα ἄνωτέρω
Λευιτ. = Λευιτικόν
Ίωαν. β' = Ίωάννου β' Καθολική ἐπιστολή
Ματθ. = Κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον
Ναζ. = Ναζιανζηνῶ
Ἐπιστ. = Ἐπιστολή
Προκοπ. = Προκόπιον
Ἐφρ. = Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή
Ρωμ. = Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή
Μ. = Μέγας
κ.λ.π. = καί λοιπά
Ἐβρ. = Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή
Γάλ. = Πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή
Παρ. = Παροιμίες
Κ. Δ. = Καινή Διαθήκη
Π. Δ. = Παλαιά Διαθήκη
Α' Τιμ. = Α' Πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολή
Α' Κορ. = Α' Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή
Α' Πέτρ. = Πέτρου Α' Καθολική ἐπιστολή

κ. α. = καί ἄλλα

Κολασ. = Πρὸς Κολασσαεῖς ἐπιστολή

Φιλήμ. = Πρὸς Φιλήμωνα ἐπιστολή

κ. ἐ. = καί ἐξῆς

κ. ο. κ. = καί οὕτω καθεξῆς

Π. = Πατήρ

ἐλλην. μετ. = ἐλληνική μετάφραση

Λουκ. = Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον

μνημ. ἔργο = μνημονευθέν ἔργο

π. χ. = παραδείγματιος χάριν

Δευτ. = Δευτερονόμιον

Ἰ. = Ἰωάννης

ἰ. = ἱερός

Βιβλιογραφία

Πηγές:

- Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Γάμου, Μικρό Εὐχολόγιο, ἔκδ. Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.
- Ἡ Παλαιά Διαθήκη κατά τοὺς Ὁ (Septuaginta), ἔκδ. Βιβλική Ἑταιρία.
- Ἡ Καινὴ Διαθήκη (Novum Testamentum Graece), ἔκδ. Βιβλική Ἑταιρία.
- Ἡ Παλαιά Διαθήκη (μετάφραση ἀπὸ τὰ πρωτότυπα κείμενα), ἔκδ. Ἑλληνικὴ Βιβλικὴ Ἑταιρία.
- Ἡ Καινὴ Διαθήκη (τὸ Εὐαγγέλιο σὲ ἀπλή γλῶσσα), ἔκδ. Ὁ Λόγος.
- Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων (ΒΕΠΕΣ), τόμος 2.

Βοηθήματα:

- Ἀσπιώτη Ἀ., "Ἀπὸ τὴν ψυχολογία τοῦ γάμου, I. Ἡ προετοιμασία", Ἀθήναι 1995.
- Ἀσπιώτη Ἀ., "Ἀπὸ τὴν ψυχολογία τοῦ γάμου, II. Ἡ ἄρμονία", Ἀθήναι 1995.
- Βάντισον Κ. Χρήστου, "Ὁ γάμος καὶ ἡ προετοιμασία αὐτοῦ ἐξ ἐπόψεως Ὀρθοδόξου Ποιμαντικῆς", Ἀθήναι 1997.
- Βίττη Εὐσεβίου, "Ἰδονὴ - Ὀδύνη, ὁ διπλὸς καρπὸς τῆς αἰσθήσεως", ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1990.
- Bonet Theodor, "Ὁ Γάμος", ἔκδ. Πι Ἑλαφος, Ἀθήναι 1968.
- Γιανναρᾶ Χρ., Ζαννὴ Τάσου κ.α., "Ἔρως καὶ Γάμος", ἔκδ. Ἀθηναί, Ἀθήνα 1972.
- Εὐθυμίου Ἐ. Κωνσταντίνου, "Ὁ Γάμος (καὶ ἡ μετασκευὴ του *"ἐξ ἀρρωστίας εἰς ρῶσιν"*)", Θεσσαλονίκη 2000.
- Καλπούζου Ἀ. Γεωργίου, "Σκέπτεσαι τὸν γάμο", ἔκδ. Φωτοδότες, Ἀθήνα 1997.
- Καρδαμάκη Μιχ., "Ἀγάπη καὶ γάμος", ἔκδ. Ἀκρίτας, (χωρὶς χρονολογία).

- Καρούσου Καλλινίκου, "Προβλήματα στο γάμο", έκδ. Ή Χρυσοπηγή, Αθήνα (χωρίς χρονολογία).
- Κασιμάτη Ίεσσαί - Ναυσικά, "Μάνα, ό μοχλός τοῦ κόσμου", έκδ. Τήνος.
- Κουγιουμιζόγλου Σ. Γεώργιος, "Γνωριμία πριν από τό γάμο", έκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη (χωρίς χρονολογία).
- Μαυρομάτη Β. Γεωργίου, "Τό Μυστήριο τῆς Ἀγάπης (ό Γάμος)", έκδ. Τέρτιος, Κατερίνη (χωρίς χρονολογία).
- Μπουγάτσου Θ. Νίκου, "Η Ὁρθόδοξη Θεολογία γιά τό σκοπό τοῦ Γάμου", έκδ. Ἐπίταλφος Α.Β.Ε.Ε., Αθήνα (χωρίς χρονολογία).
- Νέα θεμέλια, "Γάμος καί Συζυγία", έκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων ἡ "ΖΩΗ", Αθήναι 1975.
- Παπαδημητρακόπουλου Κ. Γ., "Ναί στή σεξουαλική ἀγωγή τῶν νέων", έκδ. Φωτοδότες, Αθήνα 1996.
- Παπακῶστα Σεραφεῖμ, "Τό ζήτημα τῆς τεκνογονίας", έκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων ἡ "ΖΩΗ", Αθήναι 1969.
- Παρασκευαΐδη Χριστοδούλου (Ἀρχ. Αθηνῶν), "Καλοστεριωμένοι", έκδ. Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Αθήνα 1999.
- Πατρῶνου Γεωργίου, "Ο Γάμος στή θεολογία καί στή ζωή", Αθήναι 1981.
- Πατρῶνου Γεωργίου, "Θεολογία καί ἐμπειρία τοῦ γάμου", έκδ. Δόμος, Αθήνα 1992.
- Πατρῶνου Γεωργίου*, "Γάμος - ἀγαμία, ἐρμηνευτική προσέγγιση τοῦ στίχου Α' Κορ. 7, 1β", Βέροια 1997.
- Σταυροπούλου Ἀλεξάνδρου, "Ποιμαντική προετοιμασία τῶν μελλονόμενων", Αθήναι 1971.
- Σταυροπούλου Ἀλεξάνδρου, "Μυστήριο ἀγάπης - Ἐκκλησία μικρά ό Γάμος εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν". (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ "Κοινωνία", τεῦχος 2, 1975), Αθήναι.
- Σταυροπούλου Ἀλεξάνδρου, "Τό πρόβλημα τῆς τεκνογονίας καί ἡ Ἐγκύκλιος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1937", Αθήναι 1977.
- Σταυροπούλου Ἀλεξάνδρου, "Ποιμαντική γάμου καί οἰκογενείας πρό τῶν πυλῶν τοῦ 21ου αἰῶνα, έκδ. Ἱ. Μητροπόλεως Ἡλείας, Αθήνα 1999.
- Σταυροπούλου Ἀλεξάνδρου, "Ποιμαντική γάμου καί οἰκογενείας (παραδόσεις Ποιμαντικῆς θεολογίας)", Αθήνα 2000.

- Το βιβλίο του Γάμου μας. Σύμπραξη: εκδόσεις Μάρκος Σαμουῆχος και εκδόσεις Κίνητρο, Αθήνα (χωρίς χρονολογία).
- Φάρου Φιλοθέου και Κοφινᾶ Σταύρου, "Γάμος", έκδ. Ακρίτας, (χωρίς χρονολογία).
- Χαρώνη Βασιλείου, "Γάμος - Αγάπη και Έρωτας", Αθήνα 1999.
- Χαιζοπούλου Π. Χαραλάμπους, "Τό Ίερό Μυστήριο του Γάμου (οί μικτοί γάμοι)", Αθήνα 1990.
- Χουρδάκη Μαρίας, "Εισαγωγή στην Οικογενειακή Ψυχολογία", Σχολή Γονέων Αθηνῶν, Αθήνα 1966.

* Εὐχαριστοῦμε θερμά τόν καθηγητή τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Αθηνῶν, κύριο Γεώργιο Πατρῶνο γιά τή βοήθεια πού μᾶς προσέφερε μέ τήν προσωπική συνέντευξη - συζήτηση γιά θέματα σχετικά μέ τόν γάμο πού μᾶς παραχώρησε.

Όδηγός εικόνων - φωτογραφιών

Εικόνα εξωφύλλου: Οί Άγιοι Μάρτυρες Τιμόθεος και Μαύρα (οι στυχοί)

2) Φωτογραφία σελ. 8: Φωτογραφία από ορθόδοξο Γάμο (φυλλάδιο "Καλοστεριωμένοι", της Αποστολικής Διακονίας).

3) Σελ. 27: Εικόνες για προσκλήσεις γάμου, α) Γιούλα Ροζάκου, β) Άγγελος Ραζής (φυλλάδιο "ΠΕΡΙΤΕΧΝΩΝ")

4) Σελ. 44: Εικόνες για προσκλήσεις γάμου, Κώστας Τριανταφυλλόπουλος (φυλλάδιο "ΠΕΡΙΤΕΧΝΩΝ")

5) Σελ. 56: Εικόνες για προσκλήσεις γάμου, Εῶα Μελλᾶ (φυλλάδιο "ΠΕΡΙΤΕΧΝΩΝ")

Ἰάμος εἶναι ἡ ἀδιάλυτη σύνδεση σύμφωνα μέ τό νόμο τοῦ Θεοῦ τῶν σωμάτων καί τῶν ψυχῶν τοῦ ἀνδρα καί τῆς γυναίκας.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος

ΤΕΛΟΣ
ΚΑΙ
ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ